

**Mäntsälän kunnan
hyvinvointikertomus
2021–2024**

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	4
2. Hyvinvointi kunnan strategiassa ja hyvinvointityön painopisteet 2021–2025	6
2.1 Kunnan visio ja strategia.....	6
2.2 Kunnan hyvinvointisuunnitelman tavoitteet.....	7
2.3 Alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteet.....	7
3. Mäntsälän väestön hyvinvointiin vaikuttavat rakenteelliset tekijät	9
3.1 Väestö ja elinvoima.....	9
3.2 Talous.....	11
3.3 Työllisyys.....	11
3.4 Elinympäristö.....	13
4. Väestön hyvinvoinnin kehitys Mäntsälässä tilastojen valossa vuosina 2021–2024	14
4.1 HYTE-kerroin ja terveyden edistämisen aktiivisuus	14
4.2 Lapset ja lapsiperheet	16
4.3 Koulu- ja opiskeluikäiset	17
4.4 Työikäiset	20
4.5 Ikäihmiset.....	24
5. Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi 2021–2024	25
5.1 Kaikenikäisten liikkumisen lisääminen	25
5.1.1 Varhaiskasvatusikäiset	25
5.1.2 Koulu- ja opiskeluikäiset	26
5.1.3 Työikäiset.....	29
5.1.4 Ikäihmiset	29
5.2 Kaikenikäisten digiosallisuuden vahvistaminen	30
5.2.1 Varhaiskasvatus-, koulu- ja opiskeluikäiset.....	30
5.2.2 Työikäiset.....	31
5.2.3 Ikäihmiset	32
5.3 Kaikenikäisten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen	33
5.3.1 Varhaiskasvatusikäiset	35
5.3.2 Koulu- ja opiskeluikäiset	35

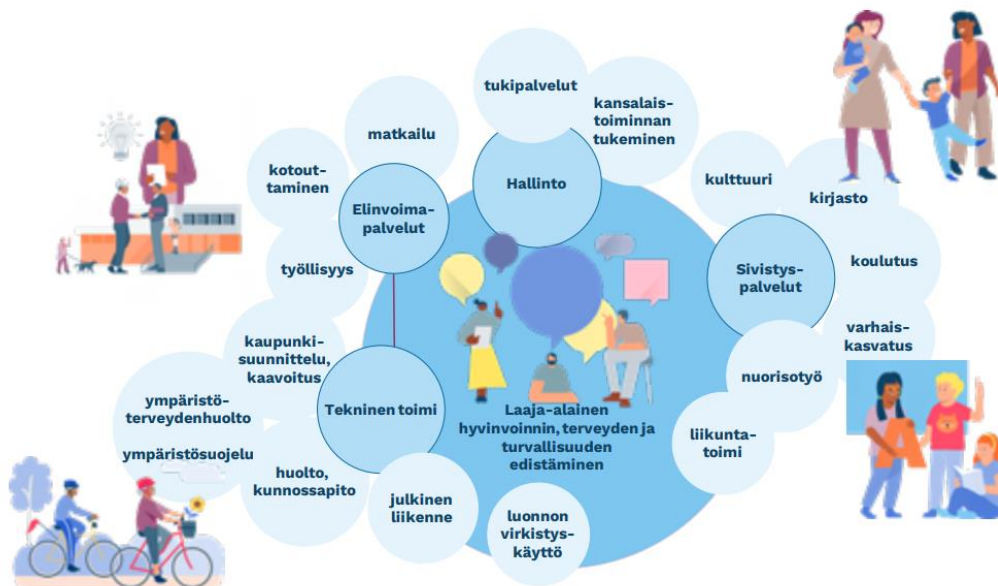
5.3.3 Työikäiset.....	39
5.3.4 Ikäihmiset	41
6. Turvallinen arki kaikille	42
7. Johtopäätökset ja linjaukset hyvinvointisuunnitelmaan 2026–2029.....	45
7.1 Keskeiset ilmiöt ja kehityssuunnat.....	45
7.3 Hyvinvointityön jatkokehitys	47
8 Liitteet	49

1. Johdanto

Kunnalla on ensisijainen tehtävä asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnan tulee strategisessa suunnittelussaan asettaa tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Kunta seuraa kuntalaistensa hyvinvointia ja terveyttä, elinoloja ja niihin vaikuttavia tekijöitä, sekä valmistelee valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman.¹

Mäntsälän hyvinvointikertomuksessa 2021–2024² kuvataan väestön terveyttä ja hyvinvointia läpileikkaavasti ikäryhmittäin erityisryhmät huomioiden. Mäntsälän hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on panostettu neljään painopisteeseen, jotka ovat kaikenikäisten liikkumisen lisääminen, digiosallisuuden vahvistaminen, syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen sekä turvallinen arki kaikille. Hyvinvointisuunnitelma on vahvasti linjassa kunnan strategian kanssa, ja hyvinvointisuunnitelmaa on kunnassa toteutettu suunnitelmallisesti ja johdonmukaisesti kaikilla palvelualueilla.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen aloittamisen jälkeen kunnan vastuulla on edelleen laaja hyvinvoinnin edistämisen paikallinen käytännön toiminta nuorisopalveluista kulttuuriin ja rakentamiseen. Laajasti katsoen kaikki kunnan palvelualueiden tekemä työ on hyvinvoinnin edistämistä eli käytännön tekoja kuntalaisten hyväksi, mahdollisuuksien luomista ja tiedon tarjoamista. Lopullinen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on jokaisella itsellään.

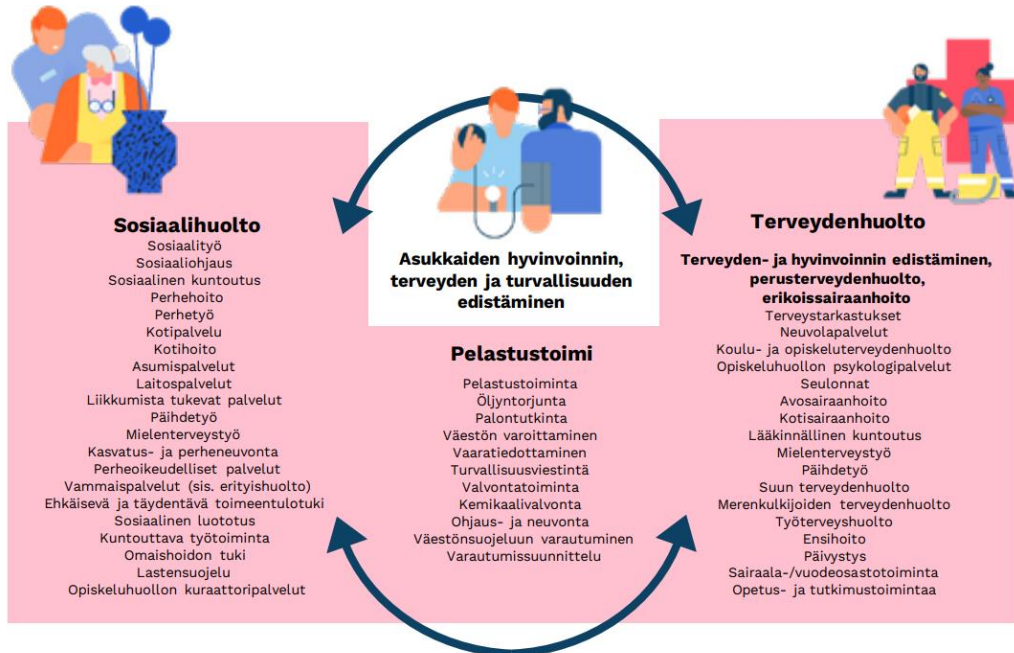
KUVA 1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyö kunnassa³

¹ [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(612/2021\), 6 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa](#)

² Vuodesta 2025 tullaan raportoimaan erikseen vuosittaisessa hyvinvointiraportissa

³ [Kuntaliitto 2024, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa](#)

Mäntsälässä hyvinvointityötä tehdään laaja-alaisesti ja monen eri toimijan yhteistyönä. Hyvinvointityötä tekevät niin kunnan palvelualueet, yhdistykset ja urheiluseurat, seurakunta ja yritykset. Kunta tekee yhteistyötä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

KUVA 2. Hyvinvointialueen tehtävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä⁴

Kunnalla ja hyvinvointialueella on lakiin perustuva velvoite tehdä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Kunnan ja Keusoten välisiä yhteistyörakenteita ovat esimerkiksi Lapset, nuoret ja perheet -työryhmät (Lanupe). Lanupe -kokousrakenne sisältää yhteistyön esimerkiksi neuvola- ja perhepalveluiden ja opiskeluhoollon kanssa. Hyvinvointialueen ja kunnan välistä työnjakoa, resurssointia ja yhteistyömalleja on myös tulevaisuudessa tärkeä kehittää sekä edelleen edistää kunnan tasolla toimenpiteitä, joilla osaltaan vähennetään sosiaali- ja terveystalouden kysyntää ja raskaampiin palveluihin hakeutumista.

⁴ [Kuntaliitto 2024, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa](#)

2. Hyvinvointi kunnan strategiassa ja hyvinvointityön painopisteet 2021–2025

2.1 Kunnan visio ja strategia

Mäntsälän kunnan strategiassa vuosille 2022–2025 on linjattu Mäntsälän kunnan johtamisen ja toiminnan pitkän aikavälin visio ja tavoitteet. Mäntsälän tulevaisuuteen suuntaavana visiona on olla kasvava ja kehittyvä, parhaan arjen paikkakunta.

KUVA 3. Mäntsälän kunnan strategia valtuustokaudelle 2022–2025.

Strategiaan kirjatut **kolme kärkitavoitetta** antavat suuntaa ja konkretiaa visioon tähtäävälle tekemiselle ja valinnoille. Kärkitavoitteet ovat turvallinen ja sujuva arki, osallistava yhteisöllisyys sekä vastuullinen ja kehittävä vire.

Turvallinen ja sujuva arki pitää sisällään sen, että lähipalvelut toteutetaan palvelulupauksen mukaisesti, kustannustehokkaasti ja asukaslähtöisinä. Kuntalaisten hyvinvointia vahvistetaan suunnitelmallisesti muun muassa lähiliikuntaan panostamalla, syrjäytymistä ehkäisemällä ja digiosallisuutta turvaamalla. Arjen turvallisuuteen ja kiusaamisen ehkäisemiseen panostetaan.

Osallistavaan yhteisöllisyyteen päästään, kun päätöksenteko on avointa ja osallistavaa. Yhteisöllisyyttä tuetaan muun muassa yhteiseen tekemiseen kannustamalla, kohtaamispaikkoja järjestämällä ja kuntakuvan viihtyisyyteen satsaamalla.

Vastuullisen ja kehittävän vireen kärkitavoite huomioi työllisyyden ja yrittäjyyden vahvistamisen mm. Mäntsälän mallin, kaavoituksen ja työvoiman saatavuuden näkökulmista. Kunnan hankinnoissa ja investoinneissa noudatetaan vastuullisuutta ja toimintatapoja kehitetään ketterästi ja tuloksellisesti luotettavaan ajantasaiseen tietoon pohjaten.

2.2 Kunnan hyvinvointisuunnitelman tavoitteet

Kunnan hyvinvointisuunnitelman painopisteet ovat vahvasti linjassa kunnan strategian kanssa. Hyvinvointisuunnitelman painopisteet vuosille 2022–2025 ovat seuraavat:

1. Kaikenikäisten liikkumisen lisääminen
2. Kaikenikäisten digiosallisuuden vahvistaminen
3. Syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen
4. Turvallinen arki kaikille

Vuotena 2021 oli voimassa tätä edeltävä hyvinvointisuunnitelma, jossa oli muutoin samat painopisteet lukuun ottamatta arjen turvallisuutta, mikä lisättiin hyvinvointisuunnitelmaan vuonna 2022⁵. Hyvinvointisuunnitelmaa päivitettiin loppuvuonna 2023⁶, jolloin suunnitelman sisällä olevia tavoitteita, toimenpiteitä ja indikaattoreita tarkennettiin, ja tekstiosuutta selkiytettiin lukijaystävällisempään muotoon.

2.3 Alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteet

Kunnan hyvinvointisuunnitelman painopisteet ovat pitkälti linjassa myös Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen alueellisen hyvinvointisuunnitelman 2020–2025⁷ tavoitteiden kanssa.

Alueellisen hyvinvointisuunnitelman tavoitteet vuosille 2020–2025:

1. Sairastavuus vähenee
2. Liikkuminen lisääntyy vähän liikkuvien ja liikkumattomien parissa
3. Ylipainoisten ja lihavien määrä laskee
4. Yksinäisyyden kokemus vähenee
5. Sähköinen omahoito ja asiointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä lisääntyy
6. Mielenterveysongelmien määrä vähenee
7. Päihteiden (nikotiinituotteet, alkoholi, huumeet) käyttö vähenee

Muita hyvinvointialueen alueellisia suunnitelmia ovat Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025⁸, Alueellinen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2022–

⁵ [Mäntsälän hyvinvointisuunnitelma 2022–2025 \(voimassa 31.12.2023\)](#)

⁶ [Mäntsälän päivitetty hyvinvointisuunnitelma 2024–2025](#)

⁷ [Keski-Uudenmaan alueellinen hyvinvointisuunnitelma 2020–2025.](#)

⁸ [Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025.](#)

2025⁹, Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän Osallisuusohjelma 2020–2025¹⁰, Alueellinen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suunnitelma 2022–2025¹¹, Alueellisen ehkäisevän päihdetyön ja riippuvuustyön suunnitelma 2022–2025¹² ja Vammaisten henkilöiden hyvinvointisuunnitelma 2023–2025¹³.

Vuosittaisissa hyte-neuvotteluissa valitaan vuosittaiset painopisteet, joihin edistämiseen ja seurantaan sitoutuvat niin Keusote, alueen kunnat, Järjestöneuvottelukunta, Keski-Uudenmaan palo- ja pelastuslaitos, HUS, seurakunta ja Laurea. Kunnat ja muut toimijat raportoivat tavoitteiden toteutumisesta ja toimenpiteistä Keusotelle, joka koostaa tulokset alueelliseen hyvinvointikertomukseen. Vuosille 2023–2024 asetettiin yhteisiksi painopisteiksi järjestöyhteistyö ja avustaminen, osallisuuden vahvistaminen, liikkumisen lisääminen sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen.

⁹ [Alueellinen ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma 2022–2025.](#)

¹⁰ [Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän Osallisuusohjelma 2020–2025.](#)

¹¹ [Alueellinen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suunnitelma 2022–2025.](#)

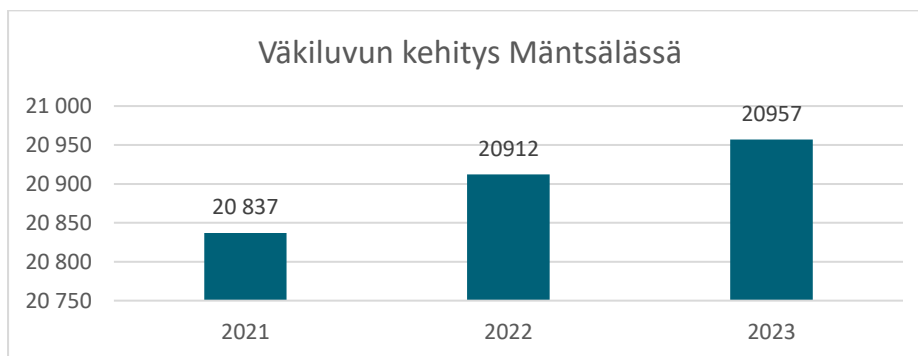
¹² [Alueellisen ehkäisevän päihdetyön ja riippuvuustyön suunnitelma 2022–2025.](#)

¹³ [Vammaisten henkilöiden hyvinvointisuunnitelma 2023–2025.](#)

3. Mäntsälän väestön hyvinvointiin vaikuttavat rakenteelliset tekijät

3.1 Väestö ja elinvoima

Mäntsälän väkiluku on ollut tarkastelujaksolla nousujohtoinen. Ennakkoväestötiedon mukaan joulukuussa 2024 kunnan asukasmäärä oli 20 933. Tilastokeskuksen vuoden 2024 väestöennusteessa Mäntsälän väestö kasvaa vuoteen 2045 tultaessa 23 081 asukkaaseen¹⁴.

KUVA 4. Mäntsälän väkiluvut vuosina 2021–2023¹⁵.

Mäntsälässä syntyvyys on melko alhaista ja elävänä syntyneiden määrä on laskenut vuosien mittaan¹⁶. Matala syntyvyys on valtakunnallinen ilmiö. Samaan aikaan ikääntyneiden määrä kasvaa ja väestöllinen huoltosuhde heikkenee¹⁷.

Elävänä syntyneet lapset Mäntsälässä

154 vuonna 2023
158 vuonna 2022
179 vuonna 2021

Väestöllinen huoltosuhde Mäntsälä (ennuste 2024)

Ennuste vuodelle 2024 oli 63,0
Ennuste vuoteen 2045 on 72,6

Väestön ikääntymistä Mäntsälässä havainnollistaa kunnan ikärakennepyramidi, joka on hiljalleen pullistunut kupolimaisesti. Tilastokeskuksen tuoreimman väestöennusteen mukaan vuonna 2045 mäntsälälaisten lasten ja nuorten määrä suhteessa vanhempiin ikäluokkiin pienenee edelleen merkittävästi nykyisestä¹⁸

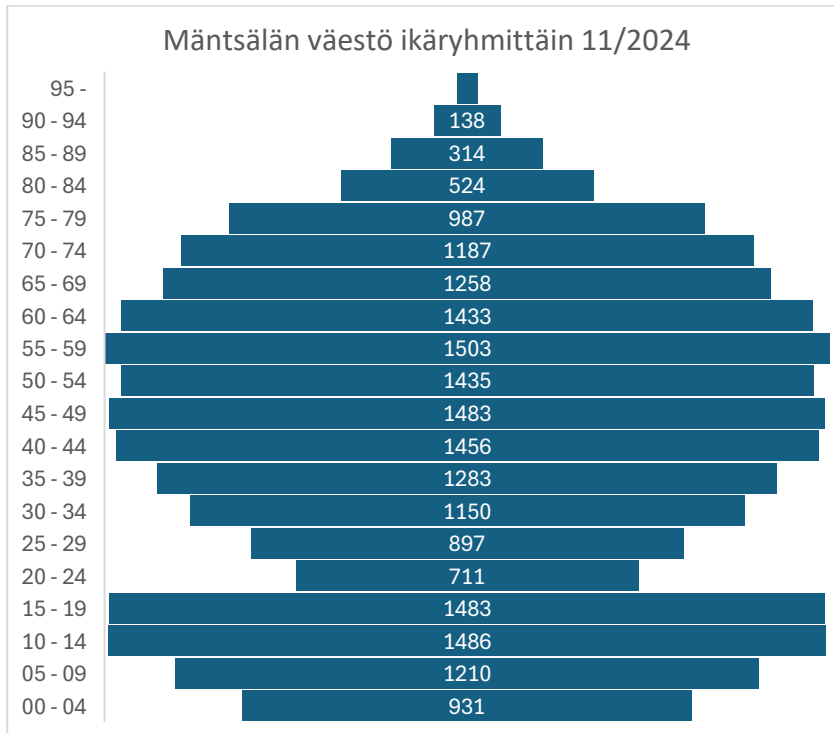
¹⁴ [Tilastokeskus, väestöennuste 2024, Väestöennuste kunnittain 2024–2045, Mäntsälä.](#)

¹⁵ [Tilastokeskus, Mäntsälän väkiluku vuosi 2021–2023](#)

¹⁶ [Sotkanet, Elävänä syntyneet, Mäntsälä 2021–2023.](#)

¹⁷ [Tilastokeskus, Väestöennuste 2024, Väestöllinen huoltosuhde](#)

¹⁸ [Tilastokeskus, väestön ikä- ja sukupuolirakenne kunnittain ennusteen mukaan vuonna 2045.](#)

KUVA 5. Mäntsälän väestö ikäryhmittäin, tilanne marraskuun loppu 2024. Lähde: Kuntamaisema.

Mäntsälän koulutustaso on matalampi kuin koko maassa keskimäärin. Mäntsäläläisten naisten (3,8) koulutustaso on keskimäärin hieman miesten (3,2) koulutustasoa korkeampi, mutta molemmilla koulutustaso on ollut nousujohteinen.¹⁹

Kunnan yleinen pienituloisuusaste vuonna 2023 oli 8,8 prosenttia, mikä on valtakunnallista tasoa matalampi (13,4 %). Pienituloisuusaste kuvastaa sitä, kuinka suuri osa alueen väestöstä kuuluu kotitalouksiin, joiden tulot jäävät suhteellisen pienituloisuusrajan alapuolelle.²⁰

Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneita 25–64-vuotiaita oli 1,2 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä vuonna 2023. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden osuus on kasvanut. Tulos on kuitenkin parempi koko maahan verrattuna, jossa luku oli 2,4.²¹ Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden kohdalla korostuu paitsi todellinen köyhyys, myös kasautuva syrjäytymisriski, mihin liittyvät ilmiöinä niin pitkäaikaistyöttömyys kuin ylisukupolvisen syrjäytymisen riski.

¹⁹ [Sotkanet, Koulutustasomittain, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.](#)

²⁰ [Sotkanet, Kunnan yleinen pienituloisuusaste.](#)

²¹ [Sotkanet, Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä](#)

3.2 Talous

Sote-palvelut olivat kunnan rahoittamia vielä 2021–2022, mutta nykyisin näiden palveluiden rahoitus tulee valtiolta hyvinvointialueille. Hyvinvointialueet aloittivat varsinaisen toimintansa vuoden 2023 alusta, ja tällä isolla muutoksella on edelleen

heijastusvaikutuksia muun muassa kunnan saamaan valtionosuuteen. Samalla myös kunnan vaikutusmahdollisuudet sote-palveluihin ovat heikentyneet. Keskeistä tulee edelleen olemaan hyvinvointialueen kanssa tehtävä yhdyspintatyö sekä kunnan edunvalvonta mukaan lukien muun muassa palveluverkko ja kiinteistökysymykset.

Kunnan lainamäärä 30.9.2024

84,9 milj. euroa eli noin 4061 euroa/asukas.

3.3 Työllisyys

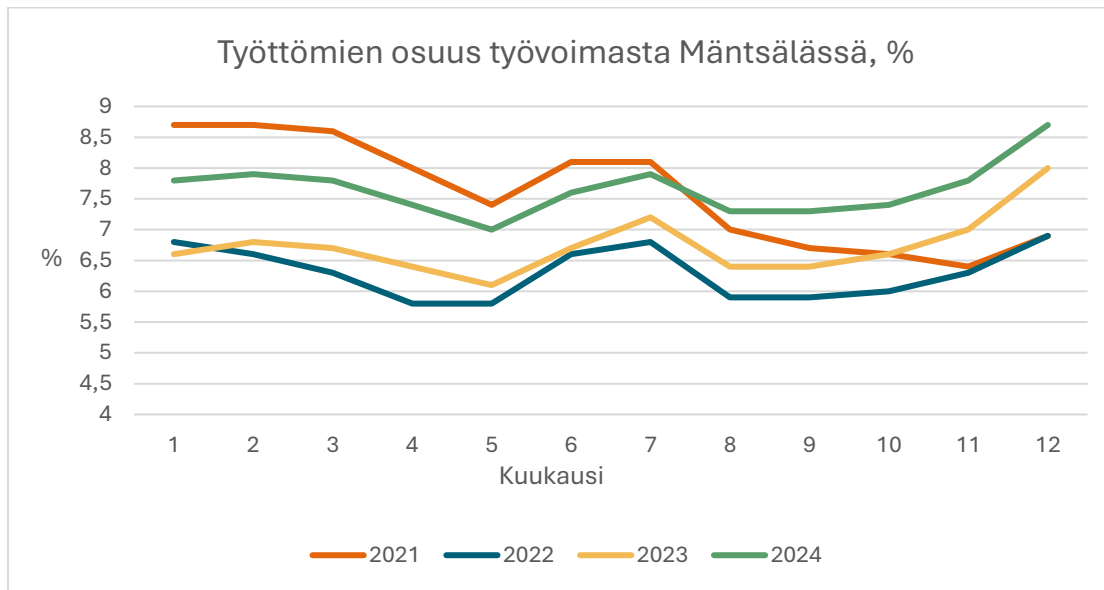
TE-palvelut2024-uudistuksessa julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu siirrettiin työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille 1.1.2025 alkaen. Mäntsälä oli mukana Keski-Uudenmaan työllisyysalueen valmistelussa yhdessä viiden muun kunnan kanssa. Vastuukuntana toimii Järvenpää. Mäntsälän kunnan täydentävät työllisyyspalvelut tarjoavat kuntalaisille palveluita, jotka edistävät paluuta työelämään.

Taloudellinen huoltosuhde kunnassa oli 118 vuonna 2023. Taloudellinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohden. Mäntsälässä taloudellinen huoltosuhde on valtakunnallista tasoa keskimäärin matalampi²².

Kunnassa työttömien osuus koko työvoimasta on kasvanut neljän vuoden aikana ollen korkeimmillaan loppuvuodesta 2024. Kunnan työvoimasta 2,8 prosenttia oli pitkäaikaistyöttömiä²³.

²² [Sotkanet, Taloudellinen huoltosuhde \(ind. 182\), Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.](#)

²³ [Sotkanet, Pitkäaikaistyöttömät työvoimasta ja pitkäaikaistyöttömät työttömistä, %](#)

KUVA 7. Työttömien osuus työvoimasta Mäntsälässä vuosina 2021–2024.²⁴

Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuus 25–64-vuotiaista on myös hieman laskenut tarkastelujaksolla, ollen 5,4 prosenttia vuonna 2023. Tulos on parempi valtakunnalliseen tulokseen verrattuna, sillä koko maassa työkyvyttömyyseläkettä saaneita oli 6,0 prosenttia. Yleisimmät sairausryhmät työkyvyttömyyden taustalla ovat mielenterveydenhäiriöt ja tuki- ja liikuntaelinten sairaudet.²⁵

Nuorisotyöttömien osuus 18–24-vuotiaista työvoimasta on kasvanut tarkastelujakson aikana 9,3 prosentista 10,7 prosenttiin vuoteen 2024 tultaessa²⁶. Syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on myös kasvanut ja sama kehitys on nähtävissä myös muissa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa. Mäntsälässä syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on kuitenkin alueen matalinta.²⁷

Syrjäytymisriskissä olevat nuoret Mäntsälässä

18,2 % vuonna 2023
15,1 % vuonna 2022
14,4 % vuonna 2021

Työllisyys- ja maahanmuuttopalveluissa vuotena 2023 korostui erityisesti Ukrainan sodan vaikutukset. Mäntsälään sijoittui yhteensä noin 180 ukrainalaista tilapäistä suojelua hakenutta pakolaista.

²⁴ Tilastokeskus, työttömien osuus työvoimasta, %

²⁵ Sotkanet, Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

²⁶ Sotkanet, Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta

²⁷ Sotkanet, Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä

3.4 Elinympäristö

Kunta sijaitsee keskeisten liikennöintiväylien risteämässä, tarjoten kuitenkin luonnonläheisen asumisympäristön. Kaikki tärkeimmät palvelut löytyvät keskustataajamasta. Lisäksi Mäntsälän kylät tarjoavat monipuolisia asumisen ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Valtaosa kunnan asukkaista asuu kahdessa taajamassa, Kirkonkylässä ja Hyökännummella.

Mäntsälän kunnan jalankulku-, pyöräily- ja ulkoilureittien verkoston kehittämisohjelma päivitettiin keväällä 2022²⁸. Kehittämissuunnitelma päivitettiin vastaamaan Mäntsälä 2035 taloussuunnitelman kehittämistarpeita sekä yleiskaava 2050 työssä esille nousseita uusia kohteita. Kunnan liikennepalveluselvitys valmistui kesällä 2024²⁹.

Mäntsälässä on tarjottu vuodesta 2022 alkaen ensimmäisenä kuntana Suomessa maksutonta ajoaikaa yhteiskäyttöpyörille.

Kunnassa tehtiin erilaisia rakennusinvestointeja ja pienempiä korjaushankkeita. Laskennallinen korjausvelka on kasvanut kiinteistöissä ollen 21 704 291 € eli 232 €/m², joka on kasvanut yli 10 miljoonaa euroa vuodesta 2019.

Toimitilapalveluiden rakennusinvestoinnit v. 2024 olivat **782 950** euroa.

Käyttötaloudessa toteutettiin pienempiä korjaushankkeita 242 404 eurolla.

Kunnan kiinteistöjen tekninen arvo oli **205 248 946 euroa eli 2190 e/m²**.

Laskennallinen peruskorjaustarve (korjaus taso 90 %) yhteensä 23 392 166 € ja perusparannus tarve (korjaus taso 120 %) on 41 229 546 € eli 440 € / m².

²⁸ [Mäntsälän jalankulku-, pyöräily- ja ulkoilureittien verkosto, kehittämissuunnitelman päivitys](#)

²⁹ [Mäntsälä, Liikennepalveluselvitys 2024](#)

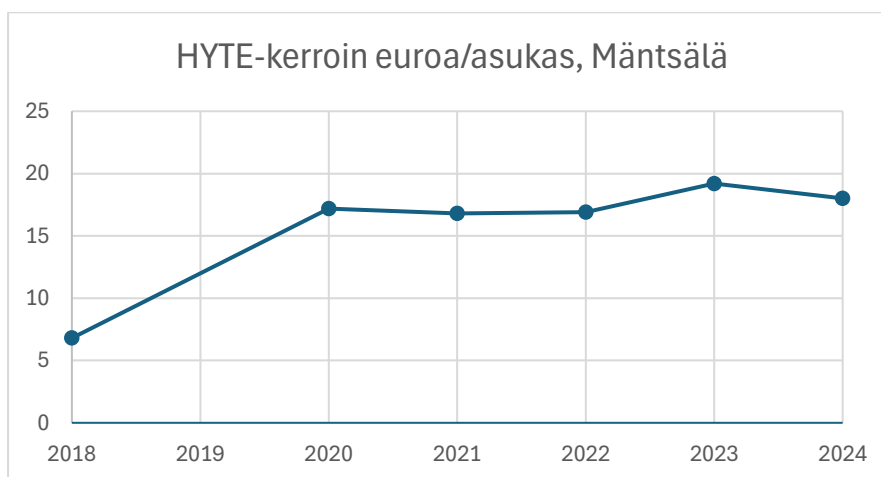
4. Väestön hyvinvoinnin kehitys Mäntsälässä tilastojen valossa vuosina 2021–2024

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden kuvaamisessa käytetään useita mittareita eri tilastoista ja tietokannoista. Keskeisiä tilastoja ovat Tea-viisari, Sotkanet, Tilastokeskus, Kansallinen terveysindeksi, PYLL-indeksi, Kuntamaisema ja kouluterveyskysely. Kunta hyödyntää myös tietyiltä osin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen luonnostelemaa laajan hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällön indikaattoreita. Lisäksi kunnalla on omia seurattavia indikaattoreita.

4.1 HYTE-kerroin ja terveyden edistämisen aktiivisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kunnille tarkoitettu taloudellinen kannustin. Kuntien hyvinvointityötä tukemalla voidaan vahvistaa kuntien elinvoimaa sekä hillitä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvua, kun väestön terveyttä edistetään ihmisten arkiympäristöissä.

Lisäosan suuruus määräytyy toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. Prosessi-indikaattorit (15 kpl) kuvaavat kunnan voimavaroja ja toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, jotka liittyvät kuntajohtoon, liikuntaan, peruskouluihin ja kulttuuriin. Tulosindikaattorit (6 kpl) mittaavat muutosta kunnan asukkaiden hyvinvoinnissa ja terveydessä.³⁰

KUVA 8. Mäntsälän hyte-kertoimen kehitys.

Mäntsälässä HYTE-kerroin on ollut nousujohteinen. Korkeimmillaan se oli vuonna 2023 kertoimen ollessa 19,2. Vuonna 2024 kertoimessa kuitenkin tapahtui pieni notkahdus alaspäin

³⁰ [Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, HYTE-kerroin – kannustin kunnille. Päivitetty 3.5.2024.](#)

(18,0)³¹. Hyte-kertoimen lasku ei johdu siitä, että kunnassa olisi tehty vähemmän hyvinvoinnin edistämiseksi, päinvastoin Mäntsälässä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja sen koordinointiin on kunnassa panostettu ja toteutettu pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti. Hyte-kertoimen laskua osaltaan selittää tietyt puutteet kunnan vastaamisessa TEAviisarin tiedonkeruuseen sekä THL:n merkittävä tarkastelutavan muutos yhden indikaattorin osalta.

Vastaavaa laskua hyte-kertoimessa on tapahtunut myös kaikissa muissa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa, lukuun ottamatta Järvenpäää, jossa hyte-kerroin nousi vuonna 2024.

Taulukko 1. HYTE-kerroin euroa / asukas Keski-Uudenmaan kunnissa³².

Kunta	2022	2023	2024
Mäntsälä	16,9	19,2	18,0
Hyvinkää	17,6	18,6	18,2
Järvenpää	18,9	19,9	21,7
Nurmijärvi	18,2	19,9	19,1
Pornainen	17,0	17,6	14,7
Tuusula	20,3	20,7	20,0

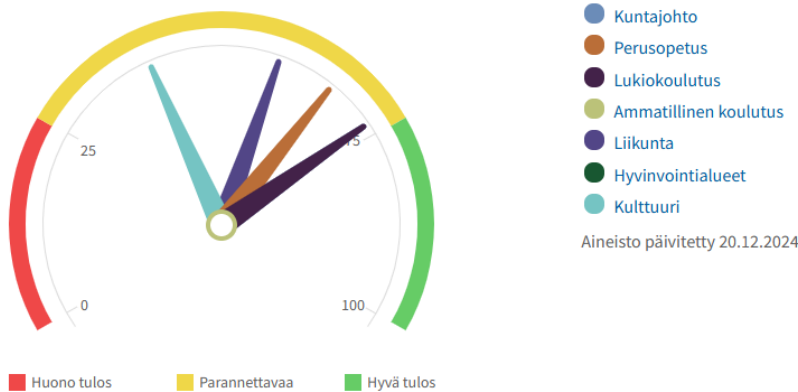
Kuntien terveyden edistämisen aktiivisuutta eri sektoreittain voidaan mitata ja vertailla TEAviisarin avulla. Eri sektoreita ovat esimerkiksi kuntajohto, perusopetus ja liikunta. Jokaista sektoria tarkastellaan seitsemän eri näkökulman kautta, joita ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus ja muut ydintoiminnat. TEAviisarin avulla voidaan tunnistaa kunnassa olevia vahvuuksia ja kehittämistarpeita, mikä auttaa tukemaan toiminnan suunnittelua asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Mäntsälässä terveyden edistämisen aktiivisuus on TEAviisarin mukaan kohtuullisen hyvällä tasolla, mutta parannettavaa löytyy kaikilta sektoreilta (Kuva 9). Hyvinvointipalvelut panostavat tähän liittyvän tiedonkeruun ja tulosten läpikäymiseen kunnassa vuoden 2025 aikana.

³¹ Lisätietoa prosessi- ja tulosindikaattoreiden Mäntsälän tuloksista hyvinvointikertomuksen liitteissä luvussa 8.

³² [Sotkanet, hyte-kerroin euroa / asukas Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnat](#)

Kaikki sektorit : Mäntsälä 2024

Pisteet	Mäntsälä	Koko maa
Kaikki sektorit	63	70
Kuntajohto	73	83
Perusopetus	66	64
Lukiokoulutus	73	65
Ammatillinen koulutus	..	64
Liikunta	58	69
Hyvinvointialueet	..	59
Kulttuuri	40	72

KUVA 9. Tea-viisari yhteenveto Mäntsälä, vertailu koko maan tuloksiin vuodelta 2024.

4.2 Lapset ja lapsiperheet

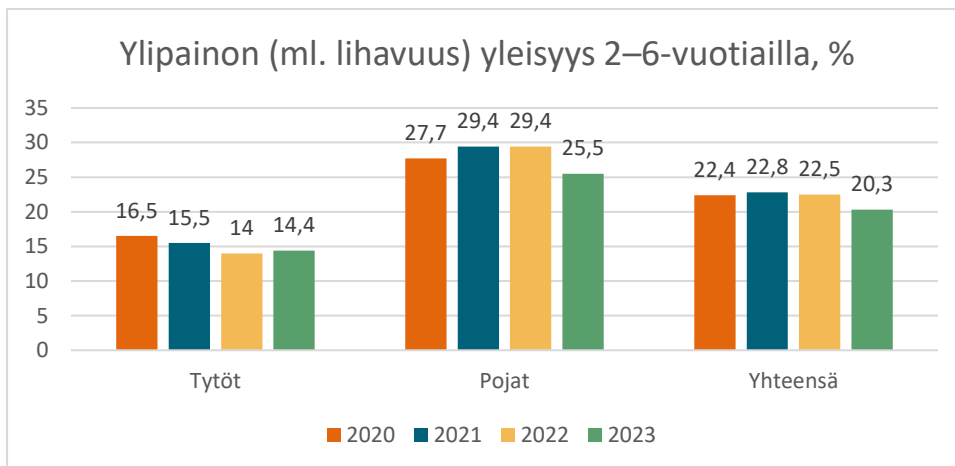
Varhaiskasvatukseen osallistui 86 prosenttia kunnan 1–6-vuotiaista lapsista vuonna 2024. Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa oli 803 lasta ja yksityisessä 175 lasta. Avoimen varhaiskasvatuksen kävijämäärät vuonna 2024 oli 4517 henkilöä, ja kävijämäärät ovat tasaisesti kasvaneet neljän vuoden aikana.

Mäntsälässä 2–6-vuotiaiden poikien ylipainon ja lihavuuden yleisyys on vuosien 2021–2023 välillä pysynyt koko maan tasoa korkeammalla. Myönteistä kehitystä on kuitenkin nähtävissä, sillä vuonna 2023 ylipainoisten 2–6-vuotiaiden osuus laski 3,9 prosenttiyksikköä edeltävästä vuodesta. Tyttöillä ylipaino ja lihavuus on vähäisempää poikiin verrattuna. Ylipainoisten tyttöjen osuus kasvoi 0,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2022, mutta osuus on kuitenkin pienempi verrattuna vuoteen 2021. Valtakunnalliseen tasoon verrattuna ylipainoisten 2–6 tyttöjen osuus on pysytellyt hieman valtakunnallista tasoa matalammalla.³³

Perheellä on keskeinen merkitys lapsen ja nuorten ylipainon ja lihavuuden kehittämisessä. Vanhempien elintavat sekä ennen lapsen syntymää että sen jälkeen ovat yhteydessä

³³ [Sotkanet, Terveystietokeskus, Ylipainon \(ml. lihavuus\). yleisyys \(%\) 2–6-vuotiailla.](#)

lapsuusiän lihavuuteen. Vähän liikkuvien vanhempien lapset liikkuvat keskimäärin vähemmän. Lapsuus- ja nuoruusiän ylipainoisuus ja lihavuus lisäävät riskiä ylipainoon sekä sydän- ja verisuonitauteihin aikuisiässä. Sydän- ja verisuonitautien riski kuitenkin pienenee merkittävästi, jos normaalipaino saavutetaan aikuisikään mennessä. Ylipaino on yhteydessä myös lapsen psykososiaalisiin ongelmiin.³⁴

KUVA 10. Mäntsäläläisten lasten ylipainon ja lihavuuden kehitys vuosina 2020–2023.

Mäntsälässä 0,9–1,0 prosenttia lapsiperheistä sai toimeentulotukea pitkäaikaisesti vuosina 2021–2023 Vastaava luku valtakunnallisesti tarkasteltuna oli 2,6 % vuonna 2023.³⁵

Toimeentulotuen pitkittymisen taustalla usein vaikuttaa aikuisen pitkäaikaistyöttömyys. Lapsiperheköyhyys lisää riskiä ylisukupolviseen huono-osaisuuteen sekä heikentää lapsen oikeuksien toteutumista. Köyhyyden seuraukset voivat näkyä perheiden arjessa esimerkiksi siten, harrastuksista ja pakollisista elämisen kustannuksista on välttämätöntä säästää. Köyhyys voi lisätä ulkopuolisuuden tunnetta ja psyykkistä kuormittuneisuutta.³⁶

4.3 Koulu- ja opiskeluikäiset

Valtakunnallinen kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi. Kyselyn avulla saadaan laajasti ja kattavasti tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Tässä tarkastellaan muutosta erityisesti vuosien 2021 ja 2023 välillä. Ammattiin opiskelevien osalta on huomioitava, että pienten vastaajamäärien takia tulokset eivät ole yleistettävissä.

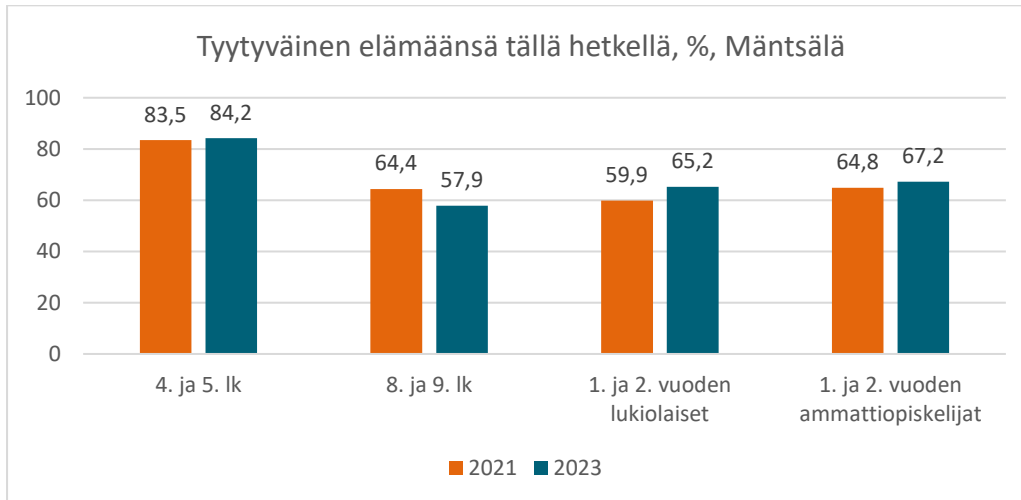
Kouluterveyskyselyn mukaan tyytyväisyys omaan elämään on yleisempää alaluokkalaisilla verrattuna yläkoululaisiin ja toisen asteen opiskelijoihin. Alakoululaisista vastaajista valtaosa oli tyytyväisiä elämäänsä, ja tyytyväisten määrä kasvoi hieman edeltävästä mittauksesta.

³⁴ [Käypä hoito -suositus \(2024\) Lihauus \(lapset, nuoret ja aikuiset\), Duodecim.](#)

³⁵ [Sotkanet, Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä.](#)

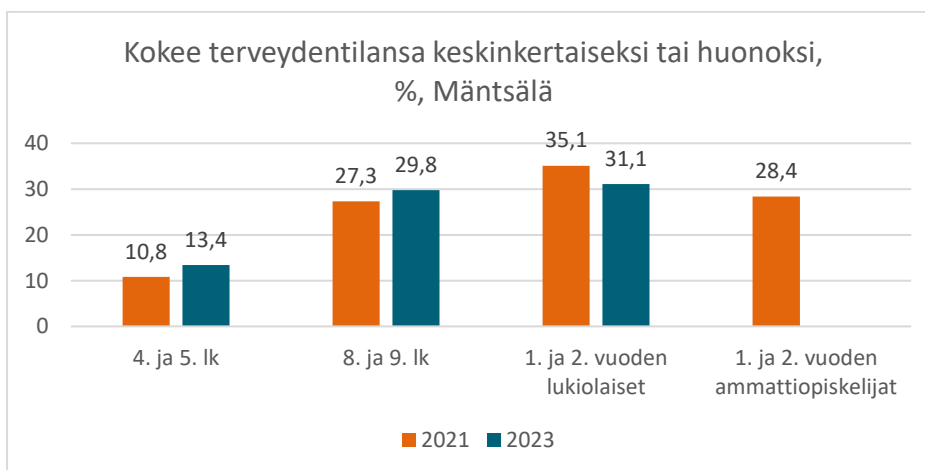
³⁶ [Lapsiperheköyhyys datana - Itla](#)

Elämäntyytyväisyys kasvoi hieman myös toisen asteen opiskelijoilla. Sen sijaan yläkoululaisten oppilaiden elämäntyytyväisyys laskenut.³⁷

KUVA 11. Elämäntyytyväisyys ylä- ja alakoululaisilla vuosien 2021 ja 2023 kouluterveyskyselyissä.

Kouluterveyskyselyn perusteella valtaosa perusopetuksen oppilaista ja toisen asteen opiskelijoista voi hyvin. Toisaalta tilastot osoittavat, että terveydentilan keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuudet hieman kasvoivat ala- ja yläkoululaisilla vastaajilla vuonna 2023 verrattuna vuoden 2021 tuloksiin. Pojilla terveydentilansa hyväksi kokeminen on kaikissa ryhmissä tyttöjä yleisempää. Isoimmat erot sukupuolten välillä on nähtävissä yläastelaisilla ja lukiolaisilla.³⁸

KUVA 12. Kokemus terveydentilasta ylä- ja alakoululaisilla vuosien 2021 ja 2023 kouluterveyskyselyissä.

Päivittäin tupakkatuotteita tai sähkösavuketta käyttää yhä harvempi 8. ja 9. luokkalainen (8,8, %) ja lukiolainen (4,1 %), mutta jos tarkastellaan pelkästään sähkötupakan käyttöä, niin

³⁷ [Sotkanet, Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, %.](#)

³⁸ [Sotkanet, Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, %.](#)

sähkötupakan päivittäinen käyttö on lähes kaksinkertaistunut yläkoululaisilla (6,8 % v. 2023). Myönteinen kehityssuunta on nähtävissä viikoittaisen alkoholinkäytön osalta (8. ja 9. lk 4,4 %, lukio 3,5 %). Viikoittaiseen alkoholinkäyttöön tulee kuitenkin pyrkiä puuttumaan sekä tukemaan päihteetöntä arkea. Ammattiin opiskelevilla vastaajilla tupakka- ja savuketuotteiden käyttö on yleisempää (28,8 %), mutta alkoholin käytöstä ei ole tuoreinta tietoa saatavilla. Ammattiin opiskelevilla vastaajamäärät ovat muutoinkin pienempiä, eikä trendejä pysty luotettavasti tarkastelemaan.

Lasten ja nuorten liikkumissuositusten mukaan kaikille 7–17-vuotiaille suositellaan monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikumista vähintään tunnin päivässä³⁹. Kouluterveyskyselyn mukaan vähintään tunnin päivässä liikkui ala-asteikäisistä vastaajista alle puolet ja yläasteikäisistä vastaajista alle neljännes vuonna 2023. Suositusten mukaisesti liikkuvien määrä on hieman laskenut edeltävästä kyselystä. Lukiolaisilla on nähtävissä myönteinen kehityssuunta, vaikkakin vain pieni osa liikkuu suositusten mukaisesti.

Tuoreimpien Move! -mittausten mukaan Mäntsälän 5. ja 8. luokan oppilailla fyysinen toimintakyky on lähtenyt parempaan suuntaan vuoden 2023 notkahduksen jälkeen. Kuitenkin edelleen noin neljällä kymmenestä fyysinen toimintakyky on terveyttä mahdollisesti haittaavalla tasolla. Peruskoulun 5. luokkalaisilla fyysisen toimintakyvyn kokonaistulos on hieman heikompi verrattuna 8. luokkalaisiin. Pojilla fyysinen toimintakyky on mittausten perusteella tyttöjä paremmalla tasolla molemmilla luokilla.⁴⁰

Fyysinen toimintakyky terveyttä ja hyvinvointia mahdollisesti kuluttavalla tai haittaavalla tasolla 5. ja 8. lk yhteensä

41,9 % v. 2024
47,1 % v. 2023
38,1 % v. 2022

Kouluterveyskyselyn perustella erityisen myönteistä on, että 4. ja 5. luokkalaisista vastaajista suurin osa (93,5 %) koki olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä vuonna 2023. Samaan aikaan kuitenkin tilastoista nähdään, että vuosien mittaan niiden oppilaiden osuus on ollut kasvussa, jotka eivät koe olevansa tärkeä osa koulu- eikä luokkayhteisöä. Kouluyhteisöön kuulumattomuuden kokemukset ovat jonkin verran yleisempiä yläluokkalaisten vastauksissa, ollen 17 prosenttia vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä.

Koulukohtaiset Kiva-koulu kyselyn tulosten perusteella pienillä kouluilla kiusaamistapauksia on vähemmän kuin isoissa kouluissa. Koulut raportoivat, että kiusaaminen on vähentynyt tai se on korkeintaan valtakunnan tilastojen tasolla. Muutamalla yksittäisellä luokkatasolla kiusaaminen näyttäytyi valtakunnallista keskiarvoa korkeammalla. Tietoon tulleet kiusaamistapaukset on pystytty selvittämään koululla ja Kiva-tiimissä.

³⁹ [UKK-instituutti, lasten ja nuorten liikkumissuositus](#)

⁴⁰ [Kuntien Move!-tulokset 2022, 2023, 2024](#)

**Koulukiusattuna vähintään
kerran viikossa 8. ja 9 lk**

8,9 % v. 2023
10,0 % v. 2021
7,0 % v. 2019

Viikoittaista kiusaamista kokevien osuus perusopetuksen oppilaista on matala. Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista 8,7 prosenttia oli koulukiusattuna vähintään kerran viikossa vuonna 2023, ja osuus hieman kasvanut edeltävästä mittauksesta. Sen sijaan 8. ja 9. luokan oppilailla viikoittainen koulukiusattuna oleminen on hieman laskenut edeltävästä mittauksesta.⁴¹

Alakoululaisista koulukiusattuna oleminen tai koulukiusaamiseen osallistuminen lukukauden aikana on eri mittauskerroilla pysytellyt noin 40 prosentissa vuosina 2021 ja 2023.

Yläkouluikäisistä noin kolmannes osallistui koulukiusaamiseen tai joutui kiusatuksi.

Mäntsälässä kiusaaminen perusopetuksessa on ollut vähäisempää verrattuna Keski-Uudenmaan hyvinvointialueeseen ja valtakunnalliseen tulokseen.⁴²

Yksinäisyyden kokemukset ovat vähentyneet toisen asteen opiskelijoilla, mutta kasvaneet peruskoulun oppilailla.

Tuntee itsensä yksinäiseksi 8. ja 9. lk

18,8 % v. 2023
17,9 % v. 2021
10,7 % v. 2019

Tuntee itsensä usein yksinäiseksi 4. ja 5 lk.

5,7 % v. 2023
4,0 % v. 2021
2,9 % v. 2019

4.4 Työikäiset

Aikuisväestön hyvinvoinnissa ja terveyskäyttäytymisessä on merkittäviä sosioekonomisia eroja. Terve Suomi -tutkimuksen mukaan korkeammin koulutetuilla on parempi koettu terveys ja elämänlaatu sekä terveellisemmät elintavat esimerkiksi ravitsemuksen, liikkumisen ja tupakoinnin osalta. Sen sijaan alkoholin riskikäytössä koulutuserot ovat pienet.⁴³ Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella työikäisistä yli puolet liikkuu terveysliikuntasuosittelun mukaan liian vähän ja vajaa kolmannes oli BMI:n mukaan lihavia. Lihavuus on yleistynyt miehillä ja naisilla vuosien 2020 ja 2022 välillä ja on yleisempää miehillä.⁴⁴

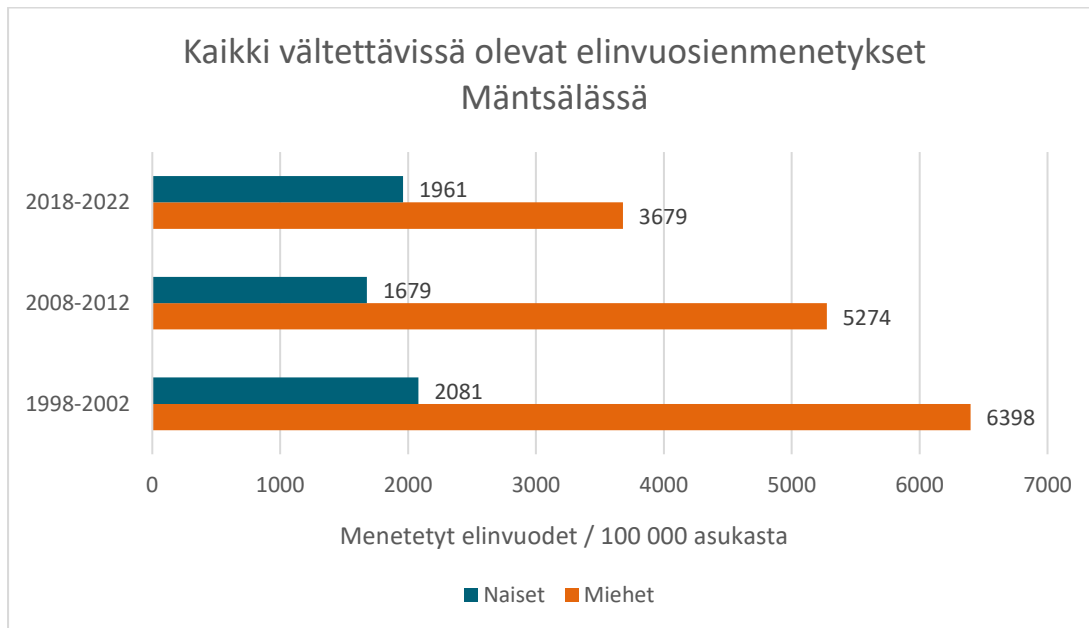
Mäntsälässä kaikki vältettävissä olevat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet ovat vähentyneet erityisesti miehillä, mutta lähteneet kasvuun naisilla. PYLL-indeksi on kansainvälisesti käytetty hyvinvoinnin ja terveyden mittari, joka kuvaa ennenaikaisesti menetettyjä elinvuosia vältettävissä olevien kuolinsyiden osalta. Menetettyjä elinvuosia on indeksissä sitä enemmän, mitä nuorempa henkilö on menehtynyt. Hyvinvointikertomuksessa esitetyt kuviot on tehty mukaillen FCG:n koontia.

⁴¹ [THL, Lasten ja nuorten hyvinvointi, Kouluterveyskysely](#)

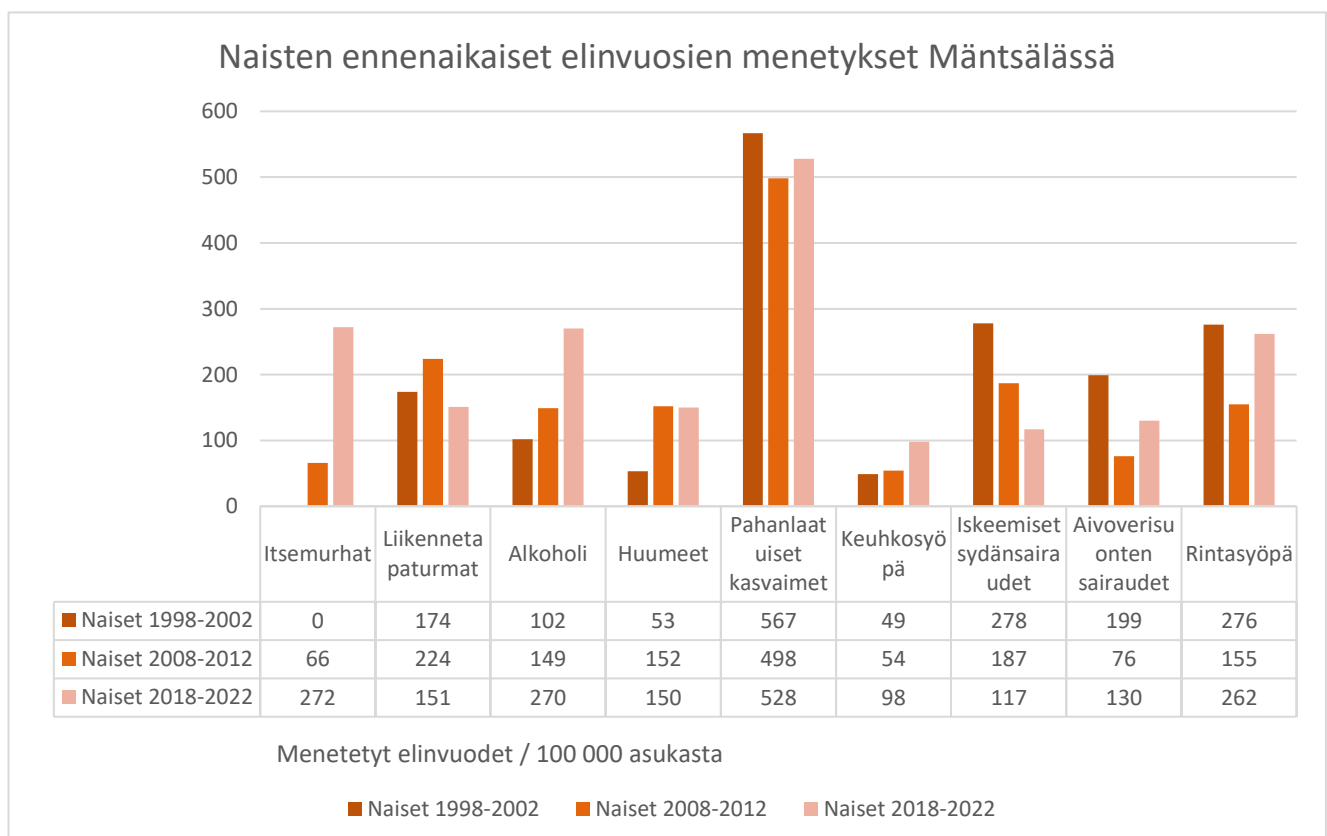
⁴² [THL, Lasten ja nuorten hyvinvointi, Kouluterveyskysely](#)

⁴³ [Terveystieteiden tutkimuskeskus, Terve Suomi -ilmiöraportit.](#)

⁴⁴ [Sotkanet, TerveSuomi-tutkimus, ylipaino ja liikkuminen](#)

KUVA 13. PYLL-indeksi vältettävissä olevat elinvuosien menetykset naisilla ja miehillä.

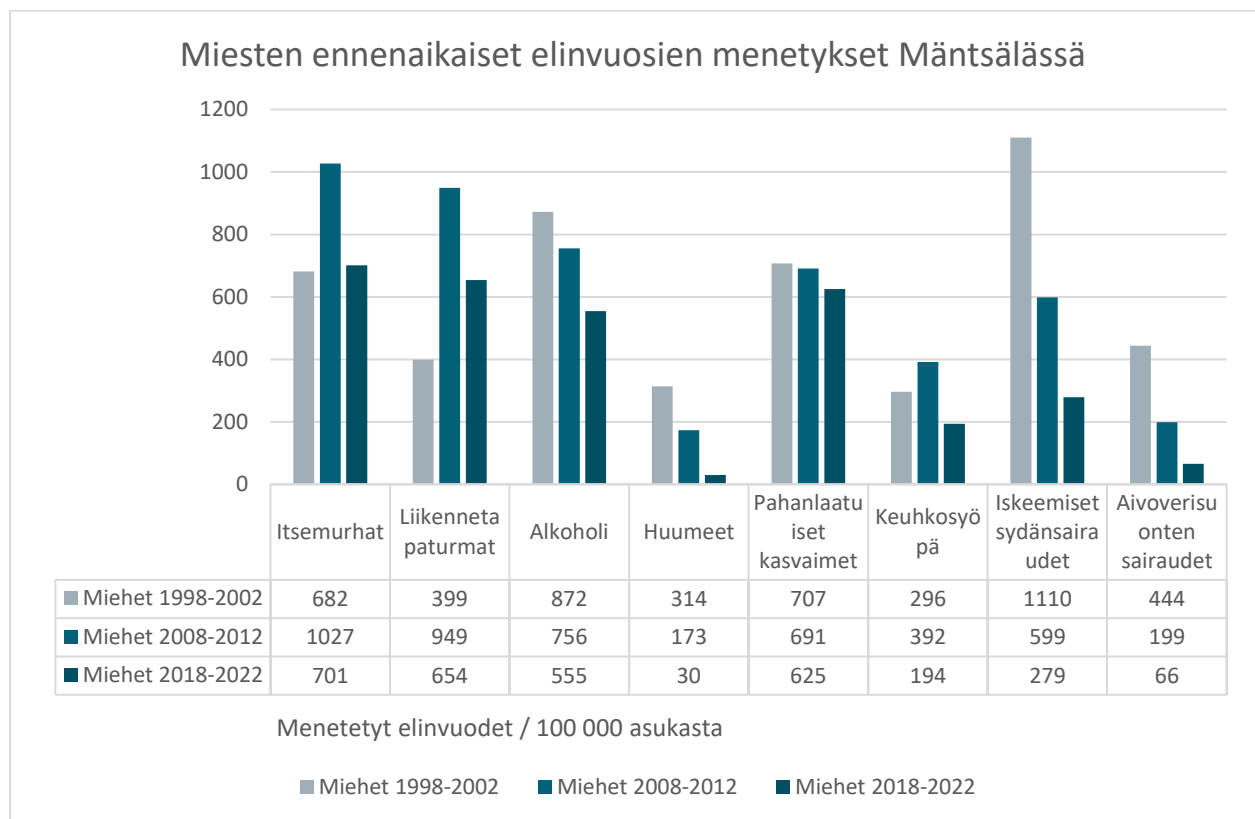

KUVA 14. Naisten menetetyt elinvuodet alaluokittain Mäntsälässä eri tarkastelujaksoina.

Naisilla ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet itsemurhiin ovat kasvaneet, ja sama kehitys on nähtävissä koko maan tasolla ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella. Mäntsälässä on Keski-

Uudenmaan hyvinvointialueen korkein indeksiluku itsemurhien osalta. Suomalaisen väestötutkimuksen⁴⁵ mukaan aikuisväestön mielenterveys ja psyykinen kuormittuneisuus on Suomessa heikentynyt vielä koronapandemian jälkeenkin etenkin 20–39-vuotiailla. Matalasti koulutetuilla naisilla on korkeasti koulutettuihin verrattuna enemmän psyykkistä kuormittuneisuutta ja itsemurha-ajatuksia. Lisäksi he käyttävät myös vähemmän palveluja. Mielenterveysongelmat ovat myös yleisin työkyvyttömyyden syy Suomessa.

Naisilla alkoholista johtuvat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet osoittavat huolestuttavaa suuntaa, ja kehitys on indeksin mukaan mennyt hyvinvointialueen parhaimmasta tuloksesta alueen heikoimmaksi. Naisilla myös rintasyöpä- ja keuhkosityöpämenetykset ovat kasvaneet.

KUVA 15. Miesten menetetyt elinvuodet Mäntsälässä eri tarkastelujaksoilla.

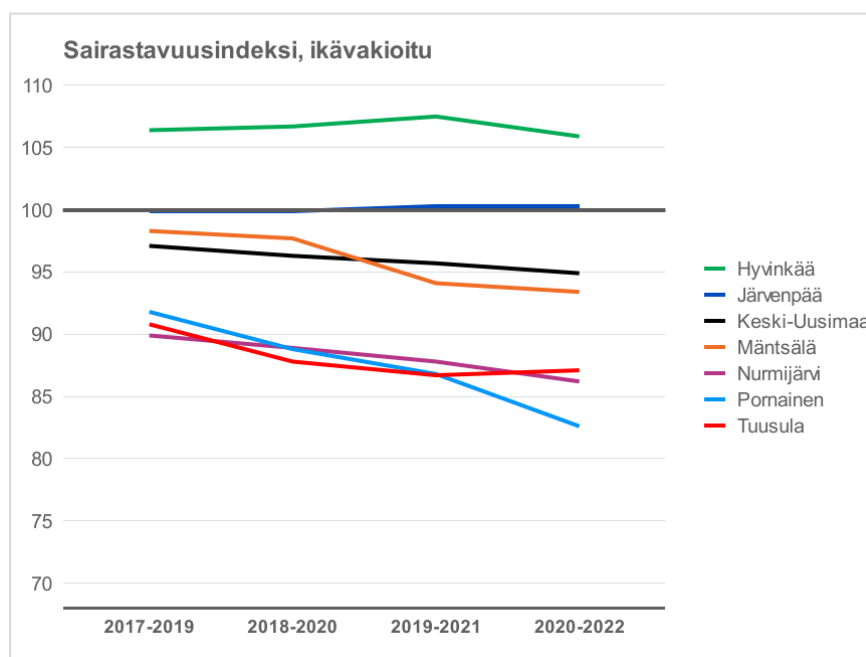
Miehillä alkoholikuolemista sekä itsemurhista johtuvat ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet ovat laskeneet. Myönteinen kehityssuunta on nähtävissä myös huumemenetysten osalta, ja ne ovatkin hyvinvointialueen pienimmät.

Syöpämenetykset pahanlaatuisiin kasvaimiin ovat Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen suurimmat Mäntsälän miehillä ja Järvenpään naisilla. Miehillä sen sijaan keuhkosityöpämenetykset ovat laskeneet.

⁴⁵ [THL ilmiöraportit 2023, Terve Suomi 2022 -tutkimus, Mielenterveys ja palveluiden käyttö](#)

Liikennetapaturmien osalta Mäntsälässä on suurimmat menetykset koko hyvinvointialueella, mutta trendi on laskeva molemmilla sukupuolilla. Liikennekuolemien osalta Mäntsälässä on tärkeä huomioida, että kuolemaan johtava liikennetapaturma on voinut tapahtua myös muualla kuin Mäntsälässä.

Mäntsälässä sairastavuuden kokonaisindeksin trendi on ollut laskeva, ja kokonaissairastavuus on alle koko maan tason. Indeksilukua tarkastellaan aina suhteessa koko maan lukuun, joka saa arvon 100. Mitä suuremman arvon kunta saa, sitä yleisempää sairastavuus on kunnassa. Kansallisen terveystuoreimman tulokset ajanjaksolta 2020–2022 julkaistiin vuonna 2024.

KUVA 16. Sairastavuusindeksi, ikävakioitu. Kansallinen terveystuoreimman (Lähde: THL, Kansallinen terveystuoreimman 2020–2022, diaesitys 12.9.2024).

Kansallisen terveystuoreimman 2020–2022 ikävakioitujen tulosten pohjalta uusien syöpien yleisyys suhteessa koko maan tasoon on indeksin mukaan ollut laskussa Mäntsälässä, ja on Keski-Uudenmaan alueen matalinta yhdessä Pornaisten kanssa. Mäntsälän sairastavuusindeksi on koko maan indeksia matalampi myös tapaturmien, alkoholisairauksien, vakavien mielenterveysongelmien, aivoverisuonitautitapahtumien sekä tuki- ja liikuntaelinsairauksien osalta. Tuki- ja liikuntaelinsairauksien indeksi Mäntsälässä on kuitenkin alueen korkein.

Sen sijaan muistisairauksien, diabeteksen, kroonisten keuhkosairauksien ja sepelvaltimotautitapahtumien osalta Mäntsälän indeksit ovat korkeammat kuin koko maan indeksi.⁴⁶ On kuitenkin hyvä muistaa, että myös hyvin toimiva terveydenhuolto voi nostaa indeksilukuja, jos sairauksia seulotaan, löydetään ja hoidetaan tehokkaasti.

⁴⁶ [Sotkanet, kansallisen terveystuoreimman tuloksia Mäntsälä ja koko maa](#)

4.5 Ikäihmiset

Mäntsälässä kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä ovat kääntyneet merkittävään laskuun. Kaatumisten lukumäärä 10 000 vastaavanikäistä kohden oli 243,6 vuonna 2023, kun vastaava luku vuonna 2022 oli 366,4. Luku on laskenut myös vuoden 2021 takaisesta, jolloin luku oli 270,7. Kaatumisten ja putoamisten taustalla voi olla monia riskitekijöitä, kuten tasapaino, päihteet, yksinäisyys, väkivalta, hoitamattomat sairaudet, lihaskunto, näkökyky, lääkitys, ravitsemus, kognitiivinen toimintakyky, asunnon ja ympäristön esteettömyys, katujen hiekoitus ja muut ympäristötekijät.

Mäntsälässä 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneestä väestöstä asui kotona vuonna 2023 (naisista 91,6 %, miehistä 94,4 %). Kotona asuvista 75-vuotiaista ja sitä vanhemmista 43 prosenttia asuu yksin.⁴⁷ Mäntsälässä 75 vuotta täyttäneiden omaishoidon tuen hoidettavien osuus on pysytellyt vuosien 2021–2023 välisenä aikana noin kolmessa prosentissa⁴⁸.

Ikäihmisten terveydestä ja hyvinvoinnista ei ole saatavilla kuntakohtaista tietoa, mutta Terve Suomi -tutkimuksista saadaan tietoa Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelta vuosilta 2020 ja 2022, mikä antaa osviittaa ikäryhmän terveydestä ja palveluista⁴⁹. Tutkimuksen mukaan 75 vuotta täyttäneet kokevat yleisemmin elämänlaatunsa heikommaksi kuin nuoremmat ikäryhmät. Ikääntyessä yleistyvät toimintarajoitteet, terveysongelmat ja yksinäisyys saattavat osaltaan heijastua myös elämänlaatuun. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella vajaa puolet vastanneista koki elämänlaatunsa hyväksi. Vain yksi kymmenestä tunsu itsensä yksinäiseksi.

Terve Suomi -tutkimuksen mukaan iäkkäistä miehistä alla puolet ja naisista kuusi kymmenestä kokee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi, mutta terveyden huonoksi kokeminen on kuitenkin laskenut aikaisemmasta tuloksesta. Suurin osa ikäihmisistä nukkuu riittävästi ja vain harva tupakoi päivittäin. Myös humalahakuinen juominen ja alkoholia liikaa käyttävien osuus on vähäinen. Yli 75-vuotiaista merkittävä osa (74,9 %) liikkuu terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän. Viidennes 65 vuotta täyttäneistä hyvinvointialueella on BMI indeksin mukaan lihavia.

Terveyspalveluja käyttävistä ikäihmisistä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella lähes neljä kymmenestä koki korkeiden asiakasmaksujen haitanneen hoidon saantia vuonna 2022, kun vuonna 2020 alle viidennes. Vajaa 40 prosenttia terveyspalveluja käyttävistä koki myös hankalien matkojen haittaavan hoidon saantia. Terve Suomi -tutkimukseen osallistuneista ikäihmisistä lähes kaikki (90,3 %) olivat kokeneet esteitä ja huolia sähköisten palveluiden käytössä, mukaan lukien terveyspalvelut.

⁴⁷ [Sotkanet, Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä, Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä asuntoväestöstä.](#)

⁴⁸ [Sotkanet, Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä.](#)

⁴⁹ [Sotkanet, Terve Suomi -tutkimuksen indikaattoreiden tuloksia 2020 ja 2022 Keski-Uudenmaan hyvinvointialue.](#)

5. Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi 2021–2024

5.1 Kaikenikäisten liikkumisen lisääminen

Kaikenikäisten liikkumista on kunnassa tuettu yhteisvoimin eri palvelualueiden, seurankunnan, yhdistysten ja toimintaryhmien toimesta. Mäntsälässä kaikenikäisten liikkumisen lisäämistä sekä terveyttä edistävän ravitsemuksen lisäämistä käsitellään vuosittain kunnan monialaisessa hyte-työryhmässä. Terveyttä edistävä ravitsemus lisättiin kunnan hyvinvointisuunnitelmaan liikkumisen painopisteen alle vuoden 2023 lopulla hyvinvointisuunnitelman päivityksen yhteydessä.

Hyvinvointisuunnitelmassa liikkumista edistävät tavoitteet ja toimenpiteet on asetettu ikäryhmittäin, mutta kunnassa on myös paljon toimintaa, joka koskettaa laajemmin asukkaita. Kunta esimerkiksi ylläpitää ulko- ja sisäliikuntapaikkoja, avustaa liikuntaseurojen ja muiden yhdistysten liikkumista edistävää toimintaa niin lapsille, nuorille, työikäisille kuin ikäihmisille. Vuosittain järjestettävä Valokävely -tapahtuma kokoaa kaikenikäisiä kuntalaisia liikkumisen ja kulttuurin pariin. Vuosittain palkitaan kuntalaisia urheilumenestyksestä stipendein sekä palkitaan vuoden urheiluteko. Liikuntapalvelut ja kansalaisopisto ovat mukana mahdollistamassa ja tukemassa eri ikäisten liikkumista.

5.1.1 Varhaiskasvatusikäiset

Lasten liikkumista on edistetty aktiivisesti tarkastelujakson aikana. Hyvinvointisuunnitelman päivityksen yhteydessä varhaiskasvatuksen liikkumisen ja ravitsemuksen edistämiseen asetettiin kolme tavoitetta, 1) varhaiskasvatusikäisen liikkuminen lisääntyy vuosittain, 2) ylipainoisten 2–6-vuotiaiden lasten osuus vähenee vuosittain ja 3) päiväkotiruokailulla edistetään ja tuetaan lasten oppimista, hyvinvointia sekä tervettä kasvua.

Tarkastelujakson alussa koronapandemia vaikutti vielä merkittävästi lasten liikkumiseen varhaiskasvatuksessa. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma oli lähes kaikissa yksiköissä takalalla koronan vuoksi vuonna 2021. Vaikka ohjelman tavoitteita ei saavutettu, arvion mukaan varhaiskasvatuksessa olevien lasten liikkuminen pysyi kuitenkin ennallaan. Vuonna 2022 käynnistettiin Mäntsälä Liikkuu 2025-hanke, jossa keskityttiin valtakunnallisen Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman jalkauttamiseen osaksi Mäntsälän kunnallisia ja yksityisiä päiväkoteja, perhepäivähoitoa sekä avoimen päiväkodin toimintaa.

Hankkeen kautta päiväkoteihin on saatu liikuntamateriaaleja ja -välineitä lasten ja henkilöstön käyttöön. Liikunnalliset perhetapahtumat ovat jääneet pysyviksi rakenteiksi päiväkoteihin, ja lapset ovat osallistuneet toiminnan, kuten liikuntahetkien suunnitteluun. Perheille on järjestetty liikunnallisia iltapäivä tapahtumia, mutta perheiden osallisuuden tukeminen lasten liikunnan lisäämisessä vaatii vielä lisäpanostusta.

Mäntsälä Liikkuu 2025-hankkeen myötä lasten liikkuminen on monipuolistunut vuosien 2023 ja 2024 aikana. Hanke on lisännyt myös henkilöstön aktiivisuutta ja tietoisuutta liikunnan merkityksestä ja erilaisista toteuttamistavoista.

Hankkeen kautta varhaiskasvatusyksiköille luotiin liikunnan vuosikello vuonna 2024, ja vuosikello on ollut käytössä osassa päiväkoteja. Yhteinen vuosikello saadaan käyttöön vuonna 2025. Liikunnan vuosikelloa on käytetty apuna varhaiskasvatus/esiopetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelemisessa. Lisäksi kaikissa päiväkodeissa on vuodesta 2023 alkaen toiminut joko päiväkotikohtainen tai yksikkökohtainen liikuntavastaava.

Kunnassa noudatetaan kohdekohtaisia ravitsemissuosituksia varhaiskasvatuksessa.

Lähes kaikissa päiväkodeissa on toteutettu makuaakkoset vuoden 2023 tai 2024 aikana. Diplomien suorittamisen tarkoituksena on lisätä yhteistyötä päiväkotien henkilöstön kanssa,

edistää ruokakasvatusta ja suunnitella erilaisia teemapäiviä.

Ylipainon ja lihavuuden yleisyys 2–6-vuotiailla on yksi hyvinvointisuunnitelmaan asetetuista arviointikriteereistä, ja tarkastelujakson loppupuolella lasten ylipaino ja lihavuus on kääntynyt laskuun. Perheellä, varhaiskasvatuksella ja elinympäristöllä onkin aivan keskeinen rooli lasten hyvinvoinnin edellytyksille sekä ravitsemus- ja liikuntatottumuksissa.

Mannerheimin lastensuojeluyhdistyksen Mäntsälän paikallisosasto on jo pitkään järjestänyt lapsiperheille Perhepeuhu ja Terhokerho -toimintaa, joissa kohdataan vuosittain runsaasti lapsia ja huoltajia.

5.1.2 Koulu- ja opiskeluikäiset

Päivitettyyn hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi lasten ja nuorten liikkumisen lisääntyminen vuosittain, tietotaidon lisääntyminen terveellisistä ja hyvinvointia tukevista elintavoista, koulu- ja opiskeluruokailuun osallistuvien määrän kasvaminen sekä ylipainoisten lasten ja nuorten määrän väheneminen vuosittain.

Kunnassa lasten ja nuorten liikkumista on tuettu ja mahdollistettu monin keinoin. Tilastojen valossa liikkumissuosittelusten noudattamisessa on kuitenkin parantamisen varaa. Ylipainoisten osuudessa 8. ja 9. luokan oppilaista on kuitenkin tapahtunut myönteistä kehitystä viime aikoina. Vaikka vuonna 2021 ylipainoisten osuudessa tapahtui notkahdus ylöspäin (20,7 %), vuonna 2023 osuus (15 %) laski matalammalle kuin mitä se oli vuonna 2019 (18 %). Sama

kehityssuunta oli nähtävissä niin tytöillä kuin pojilla. Vuonna 2023 työistä 12,7 ja pojista 17,5 prosenttia oli ylipainoisia.⁵⁰

Liikkumista ja harrastusmahdollisuuksia kouluissa

Lähes kaikissa kouluissa toteutuivat pitkät liikuntavälitunnit.

Harrastamisen Suomen mallin mukaisia maksuttomia harrastusryhmiä järjestetään Mäntsälässä kaikissa kahdessatoista koulussa. Hankkeen tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja

maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Kouluissa toteutettiin etsivää harrastustoimintaa, jolla tunnistettiin ja tuettiin harrastusta vailla olevia oppilaita. Mäntsälä on ollut mukana hankkeessa lukuvuodesta 2021–2022 lähtien. Hankkeen alkuvaiheessa koronarajoitukset hankaloittivat harrastustoiminnan järjestämistä. Lisäksi hankkeen koordinoinnissa on ollut haasteita, joita on saatu vuoden 2024 ja 2025 aikana taklattua.

Monipuolisia liikkumismahdollisuuksia vapaa-aikapalveluissa ja kansalaisopistossa

Kunnassa on tarjottu nuorille ja sekä erityisnuorille- ja aikuisille mahdollisuus maksuttomaan viikoittaiseen liikuntasalivuoroon. Kunta ostaa ostopalveluna liikuntakerhotoimintaa erityistä tukea tarvitseville lapsille Futuurikerhon muodossa.

Erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille tarjotaan maksutta ohjattua liikuntaa viikoittain.

Liikuntapalvelut ovat vuosittain järjestäneet aktiivisesti monenlaisia matalan kynnyksen liikuntatapahtumia, lajikokeiluja ja retkiä lapsille ja nuorille. Monissa tapahtumissa on tehty tiivistä yhteistyötä paikallisten yhdistysten ja liikuntaseurojen kanssa.

Liikuntapalveluiden Liikuntaklubi -toiminta kannusti 3–6 luokkalaisia liikkumaan. Noin 350 käyntikertaa vuosina 2023–2024.

Jatkossa Liikuntaklubia järjestää kunnan nuorisotyö yhteistyössä seurojen kanssa.

Nuorisopalveluissa lapsia ja nuoria ohjataan aktiivisesti harrastustoiminnan pariin ja tiedotetaan siihen liittyvistä mahdollisuuksista. Ankkuritoiminnassa jokaisen nuoren tilannetta kartoitetaan myös vapaa-ajankäytön ja harrastusten suhteen.

Starttivalmennuksessa ja etsivässä nuorisotyössä nuoria on aktiivisesti kannustettu liikkumaan mahdollistamalla monenlaisia lajikokeiluja sekä tarjoamalla kolmeksi kuukaudeksi kuntosalikortti maksutta.

Vähän liikkuville nuorille tarjottiin kansalaisopistolla kouluikäisten liikuntakursseja. Kaiken kaikkiaan kansalaisopiston liikuntakursseilla oli 168 alle 19-vuotiasta vuonna 2024. Edeltävänä vuonna nuorten netto-opiskelijoiden määrä oli 230, mikä oli vähemmän kuin vuonna 2022. Nuorten osallistujien määrät ovat olleet laskussa tarkastelujakson aikana.

⁵⁰ [Sotkanet, Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista, Mäntsälä](#)

Vuosiaavustukset ja maksuttomat tilat

Kunta tukee lasten ja nuorten liikkumista myös seuroille ja yhdistyksille kohdistettavilla avustuksilla, joilla tuetaan etenkin yhdistysten toimintaedellytyksiä tilavuokrien ja koulutustarpeiden osalta. Maksuttomien tilojen lisäksi liikuntaseuroja on avustettu neljän vuoden tarkastelujaksolla 120 000 euron edestä.

Kunta on tarjonnut maksutta liikunta- ja urheiluseurojen alle 18-vuotiaiden harjoitusvuorot koulujen ja monitoimitalon liikuntasalissa vuodesta 2023 alkaen.

Kaiken kaikkiaan kunta myöntää vuosittain avustuksia liikunta-, nuoriso-, kulttuuri- ja kansalaistoimintaan 89 000 euroa. Kunta myös kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurat ja muut yhdistykset yhteiskokoukseen. Yhteiskokouksissa kehitetään toimintaa ja yhteistyötä sekä tiedotetaan yhdistyksiä koskevista asioista.

Hyvinvointia kouluruokailulla

Lähes kaikille Mäntsälän kouluille on haettu ja myönnetty kouluruokadiplomi. Kouluruokadiplomi on kouluille myönnettävä tunnustus ravitsemuksellisesti, kasvatuksellisesti ja ekologisesti kestävä kouluruokailun edistämisestä. Diplomi on osoitus siitä, että koulussa huolehditaan kouluruokailulle asetettujen ravitsemus-, terveys- ja tapakasvatustavoitteiden toteutumisesta. Diplomin tavoitteena on kohottaa kouluruokailun arvostusta ja nostaa se näkyväksi osaksi koko koulun yhteistä toimintaa.⁵¹ Kunnassa toteutetaan vuosittain tyytyväisyyskysely kouluruokailusta, jonka mukaan tyytyväisyys kouluruokailuun on parantunut (keskiarvo 3,5 vuonna 2024).

Kouluruokailuun kannustaminen ja kouluruokailun houkuttelevuuden lisääminen myös jatkossa on tärkeässä asemassa oppilaiden jaksamisen, hyvinvoinnin ja oppimisen näkökulmasta, sillä päivittäin koululounasta syövien määrä perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaista vähentynyt Mäntsälässä. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä 43 prosenttia ilmoitti, ettei syö koululounasta päivittäin, kun vastaavaa luku vuonna 2021 oli 30 prosenttia. Toisen asteen opiskelijoilla koululounaan syöminen päivittäin on yleisempää.

Mäntsälän lukiossa on jo toista vuotta meneillään maksuton välipalakokeilu nuorisovaltuuston aloitteesta.

Uudet ravitsemussuositukset julkaistiin kesällä 2024, ja suosituksiin perustuen toteutetaan kunnan ruokalistasuunnittelua. Kohdekohtaiset tarkennukset kouluille ja päiväkodeille viedään uuteen tuotannonohjausjärjestelmään heti, kun ne julkaistaan.

TEAvisarin mukaan koko Suomessa vain 10 prosenttia kunnista noudattaa Valtion ravitsemusneuvottelukunnan Syödään ja opitaan yhdessä -kouluruokailusuositusta⁵², kun koulukohtaisia vastauksia ravitsemussuosituksista suhteutetaan vastauksiin koululounaan ajankohdasta ja lounaaseen varatusta ajasta. Suositusten

⁵¹ [Kouluruokadiplomi®](#)

⁵² [Valtion Ravitsemusneuvottelukunta \(2017\), Syödään ja opitaan yhdessä -kouluruokailusuositus](#)

mukaan sopiva aika lounaan syömiselle on noin klo 11–12 ja rauhalliseen syömiseen varattava vähintään puoli tuntia. Toistaiseksi vain osassa kouluista kouluruokailusuositus toteutuu tästä näkökulmasta riittävällä tasolla. Jatkossa on tärkeä tarkastella, olisiko kaikilla kouluilla mahdollista järjestää kouluruokailu vastaamaan vielä nykyistäkin paremmin kouluruokailusuositusta.

5.1.3 Työikäiset

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi, että työikäisten liikkuminen lisääntyy, mahanmuuttajataustaisten työikäisten liikkuminen lisääntyy sekä työikäisten tietotaito terveellisistä elintavoista kasvaa. Työikäisten liikkumista ja terveellisiä elintapoja edistetään osaltaan niin kansalaisopistossa, liikuntapalveluissa, työllisyys- ja maahanmuuttopalveluissa, tekninen- ja elinvoimapalveluissa, seurakunnissa ja yhdistyksissä.

Kansalaisopisto järjestää aktiivisesti ohjattua liikuntaa kuntalaisille. Valtaosa kansalaisopiston kurssilaista on työikäisiä tai ikäihmisiä.

Myös yhdistykset ja seurat liikuttavat työikäistä väestöä.

Liikunta- ja tanssikurssit ovat vuodesta toiseen olleet suosituimpien kansalaisopiston kurssien joukossa. Vuoden 2023 hyvinvointiraportin mukaan kansalaisopiston toiminta elpyi ja kurseille osallistuvien netto-opiskelijoiden määrät olivat kasvaneet koronan jälkimainingeista, vaikkakaan toiminta ei ollut vielä täysin palautunut koronaa edeltävälle tasolle. Vuonna 2024 kansalaisopiston liikuntakursseilla oli 1189 netto-opiskelijaa, mikä on kuitenkin vähemmän kuin aikaisempina vuosina.

Liikuntapalvelut tarjoavat liikkumis- ja elintapaneuvontaa sekä kuntouttavaa liikuntaa vähän liikkuville, iäkkäille, pitkäaikaissairaille ja erityistä tukea tarvitseville asukkaille. Keusote ohjaa kunnan liikkumis- ja elintapaneuvontaan henkilöitä eri taustoilla ja terveyden riskirekijöillä.

Maahanmuuttopalveluissa on jaettu tietoa kunnan ja järjestöjen tarjoamista harrastusmahdollisuuksista sekä toimijoiden somepostauksia omissa ryhmissä noin 200:lle maahanmuuttaneelle vuonna 2024. Liikuntapalveluihin on ohjattu suoraan noin 20 henkilöä. Kansalaisopiston suomen kielen kurssilla ja maahanmuuttopalveluiden läksykerhoissa on kannustettu liikunnan lisäämiseen ja jaettu tietoa aktiivisesti.

Työllisyyspalveluiden työttömien asiakkaiden kohderyhmästä on ohjattu ja tiedotettu kunnan liikuntaneuvonnan yksilö- ja ryhmätapaamisista noin sataa asiakasta vuonna 2024, joista 30 on osallistunut tapaamisiin.

5.1.4 Ikäihmiset

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi valtuustokaudelle, että ikäihmisten liikkuminen ja aktiivisuus lisääntyvät, ikäihmisten lihaskunto ja tasapaino vahvistuvat sekä kolmanneksi, että ikäihmisten tietotaito terveellisistä elintavoista kasvaa.

Kunnan liikuntapalveluilla on ollut keskeinen rooli niin ikäihmisten liikuttamisessa kuin terveellisiin elintapoihin ohjaamisessa. Kunnan liikuntapalveluiden ikäihmisille suunnatuissa

ryhmissä pyrittiin ennaltaehkäisemään kaatumisia, putoamisia sekä murtumia tarjoamalla ikäihmisille tasapaino- ja lihaskuntotunteja ja kehonhuoltoa.

Kunnan liikuntapalvelut ovat järjestäneet ohjattuja matalan kynnyksen ryhmäliikuntatunteja puistoissa, kuntoportailla, monitoimitalon saleissa, uimarannoilla, lähiseudun uimahalleissa sekä jokivarren ulkoilualueella. Kyläjumppa on vakiinnuttanut paikkansa Ohkolassa sekä Levannolla, jossa jumppaa ohjaavat vertaisohjaajakoulutuksen saaneet vapaaehtoiset joka toinen viikko. Toimintakyvyltään heikentyneille ikääntyneille järjestetään kuntosaliryhmiä fysioterapian kuntosalilla. Liikuntapalvelut tekevät Inbody-mittauksia, järjestävät kursseja ja luentoja, kuntosaliohjausta sekä monenlaisia liikuntatapahtumia. Liikuntapalvelut ja seniorityö tekevät myös tiivistä yhteistyötä ikäihmisten liikkumisen lisäämiseksi.

Kuntalaisten liikkumista tuettiin edullisella kuntosalikortilla, joka on lisäksi 65 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille maksuton.

Mäntsälässä liikuntaneuvonta on vakiintunutta liikuntapalvelujen toimintaa, jossa on pyritty tekemään yhteistyötä sosiaali- ja terveystalouksien kanssa. Keusoten ja kunnan yhteistyö liikuntaneuvonnassa tiivistyi syksyllä 2023, ja terveysasemalla käynnistyi liikuntapalveluiden järjestämät kuntosaliryhmät, jonne ohjataan asiakkaita fysioterapiasta ja liikuntaneuvonnan kautta. Yhä useampi henkilö ohjautuu hyvinvointialueelta kunnan liikuntapalveluihin Keusoten liikuntalähetteellä. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue ja alueen kunnat ovat valmistelleet yhteistyössä alueellista liikkumis- ja elintapaneuvonnan sopimusta, mikä saadaan todennäköisesti voimaan keväällä 2025.

Mäntsälässä myös monet yhdistykset ja toimintaryhmät vahvistavat aktiivisesti ja monipuolisesti ikäihmisten liikkumista ja samalla vahvistavat osallisuutta. Esimerkiksi viikoittaiset karaoketanssit liikuttavat paljon ikäihmisiä. Karaoketansseissa yhdistyvät niin liikunnan ilo, kulttuuri ja osallistava yhteisöllisyys. Kunta tarjoaa toimintaan maksuttomat tilat. Lisäksi kunta tukee ikäihmisten liikkumista kansalaistoimintaan kohdistetuilla vuosivaroituksilla, joilla osallistutaan yhdistysten tilavuokratiloihin kunnan tiloissa.

Ikäihmisille suunnattua edullista hävikkiruokailua järjestetään Mäntsälässä viidellä koululla. Ravitsemussuositusten mukainen koululounas on tarkoitettu paikan päällä syötäväksi.

5.2 Kaikenikäisten digiosallisuuden vahvistaminen

5.2.1 Varhaiskasvatus-, koulu- ja opiskeluaikaiset

Varhaiskasvatuksessa digiosaamiseen liittyviä tavoitteita ei aseteta lapselle, vaan työntekijöiden osaamiselle ja toiminnan aktiivisuudelle. Varmistamalla henkilöstön riittävä digiosaamisen taso tuetaan samalla myös lapsen oikeutta digiosallisuuteen. Henkilöstölle on järjestetty monenlaisia koulutuksia, joiden kautta henkilöstön digiosaaminen on tarkastelujakson aikana vahvistunut, ja henkilökunnalle tarjotut koulutukset ovat tukeneet jokapäiväistä työskentelyä. Päiväkodeissa käytössä olevat digilaitteet monipuolistavat

päiväkotien pedagogiikkaa ja tukevat lasten kansalaistaitoja. Vuonna 2024 hankerahalla saatu digitsemppari tuki henkilökunnan osaamisen vahvistamista entisestään.

Kouluissa hyödynnetään aktiivisesti digilaitteita osana opetusta. Alaluokilla laitteita on varattuna yksi tietokone kahta oppilasta kohden ja yläluokilla yksi tietokone yhtä oppilasta varten. Kouluissa opitaan tärkeitä taitoja, kuten mediakriittisyyttä ja medialukutaitoa, ohjelmien käyttöä sekä tiedonhakua. Peruskoulussa alaluokilla oppilaille tarjotaan ohjelmointia ja robotiikkaa valinnaisina aineina ja yläkouluissa tietotekniikkaa ja ohjelmointia. Digiosallisuus kuulu kaikille, ja digitaidot ovat keskeinen nykypäivän kansalaistaito, Kouluissa on tärkeä tunnistaa ja tukea tarvitsevia oppilaita, ja tarjota sitä kautta kaikille hyvät edellytykset omien digitaitojen kartuttamiseen.

Kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokan oppilaista lähes kaikilla laitteiden käyttö opiskelussa on tuttua ja sujuvaa, mutta noin yhdellä kymmenestä on kuitenkin ollut vaikeuksia opiskelussa käytettävien laitteiden käytössä.

Kunnan tasolla määritellyt luokkatasoiset tieto- ja viestintäteknologiset taitotasot on saavutettu pääosin hyvin kaikkina vuosina, ja taitotasojen saavuttamiseksi tehtävää työtä jatketaan kouluissa.

Tekoälyn hyödyntäminen kouluissa on vielä uutta, ja sen osalta taitotasojen saavuttamisessa on vielä tehtävää. Tekoälyosaaminen on nykypäivänä entistä tärkeämpää niin digiosaamisen kuin digiturvallisuudenkin näkökulmasta. Kouluissa jatketaan suunnitelman mukaista taitotasojen opetuksen työkalun jalkauttamista kouluille, ja

tieto- ja viestintäteknologian toimenpideohjelmia päivitetään kunnassa aina parittomina vuosina. Koronavuosina oppilaiden ja opettajien digiosaaminen otti harppauksen eteenpäin, kun kouluissa sopeuduttiin silloiseen etäopetusten lisääntymiseen.

Kirjasto teki kouluikäisten lasten osalta kulttuurikasvatussuunnitelman mukaiset ryhmäkäynnit, joiden osana opastettiin kirjaston verkkokirjaston ja e-aineistojen käytössä. Lisäksi kirjasto teki yhteistyötä lukutaitokoordinaattorin kanssa käynnissä olevaan lukutaitohankkeeseen liittyen, jolla vahvistetaan oppilaiden monilukutaitoa.

Monitoimitalon nuorisotilalla on varhaisnuorten ja nuorten käytössä on kolme yhteiskäyttötietokonetta, joita voi käyttää esimerkiksi tiedonhakuun.

5.2.2 Työikäiset

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi, että työikäisten nuorten ja aikuisten digiosaaminen vahvistuvat ja että nuoret ja aikuiset osaavat käyttää ja hyödyntää digitaalisia palveluja, alustoja ja työkaluja arjessa ja opinnoissa.

Lukutaidon ja medialukutaidon edistäminen kaikissa ikäryhmissä on keskeinen osa digiosaamista. Näitä taitoja tarvitaan arjessa eri yhteyksissä esimerkiksi lomakkeiden täytössä, palveluiden käyttöönotossa, tunnusten luomisessa, käyttöehtojen ja ohjeiden lukemisessa, tiedonhaussa sekä löydetyn tiedon luotettavuuden ja totuudenmukaisuuden arvioimisessa.

Monipuolinen lukutaito ovat olennaisen tärkeä osa digipalveluiden turvallisessa käytössä. Tämä tulee jatkossa korostumaan yhä enemmän tekoälyn kehityksen myötä.

Etsivän nuorisotyön perustyöhön sisältyy digiasiointi nuoren kanssa. Suurin osa asiakkaista tarvitsee erilaisia palveluja arjessaan, joihin lähes kaikkiin sisältyy sähköistä asiointia, kuten aikojen varaamista, yhteydenottopyyntöjä, lomakkeiden täyttöä, kyselyihin vastaamista, asuntojen tai töiden hakua, opiskelua ja kursseja. Usein nuori tarvitsee tukea asiointissa, joita yhdessä selvittellään etsivän nuorisotyöntekijän kanssa.

Nuorten aikuisten digiosallisuutta vahvistetaan starttivalmennuksessa, etsivässä nuorisotyössä ja Ohjaamossa.

Starttivalmennuksessa nuorten käytössä on kannettava tietokone, jota käytetään muun muassa opiskelupaikkojen kartoittamiseen ja hakemiseen, työnhakuasiakirjojen tekemiseen, työnhakuun sekä virastoasioiden hoitamiseen. Starttivalmennuksessa käytetään myös osallistavia sovelluksia sekä kannustetaan oman talouden seurantaan sovellusten avulla. Starttivalmennuksen kymmenestä teemasta yksi on Digi- ja IT-taidot, jolloin nuoret perehtyvät aihealueen sanastoon ja harjoittelevat esimerkiksi Ylen Digitreenien avulla.

Kohtaamispaikka Satakielessä tuetaan yksilöohjauksella maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden digiosallisuutta ja kotoutumista.

Digiohjausta on tuotettu työllisyyspalveluissa nuorille ja aikuisasiakkaille jatkuvasti arjessa osana tavoitteellista työhönvalmennusta ja Ohjaamon palveluohjausta. Työllisyys- ja maahanmuuttopalvelut, kansalaisopisto, starttivalmennus ja järjestökenttä tekevät myös yhteistyötä työikäisten digiosallisuuden vahvistamiseksi.

Kuntalaisten verkkokirjaston käyttö kasvoi vuonna 2024 edeltävästä vuodesta seitsemällä prosentilla. Käynnit Kirkes-kirjastojen yhteisessä verkkokirjasto Finnassa lähestyivät miljoonan vuosittaisen käynnin rajaa. Kuntalaiset käyttivät e-aineistoja 12 prosenttia enemmän kuin edeltävänä vuonna. Sen sijaan e-kirjojen lainaus laski hieman, mikä todennäköisesti johtui valtakunnallisen e-kirjaston käyttöönotosta ja asiakkaiden viiveestä löytää uusi palvelu. E-musiikin ja -kuvataallenteiden lainaus nousi eniten ja e-lehtien lainaus jatkoi kasvuaan.

5.2.3 Ikäihmiset

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi, että ikäihmisten digiosaaminen sähköisten palveluiden käytössä lisääntyy ja digiturvallisuus vahvistuu.

Hyvinvointipalveluiden seniorityöllä vahvistettiin ikäihmisten digiosallisuutta antamalla digiopastusta kotikäynneillä. K65 tapahtumissa toteutettiin digiopastusta kyllillä yhteistyössä vertaisohjaajien kanssa. Vuodelle 2025 valmistettiin yhteistyössä kirjaston kanssa ikäihmisten digiosaamiseen ja -turvallisuuteen liittyvän luentosarja. Seniorityössä on jaettu satoja esitteitä eri tapahtumista ja seniorityön yksilöllisestä tuesta. Lisäksi seniorityö on antanut tukea tarvittaessa yhdistysten viestintään. Mäntsälässä digiopastusta tarjoavat myös monet eläkeläisyhdistykset.

Mäntsälän kirjastossa on jo pitkään tarjottu asukkaille mahdollisuutta digiopastukseen ilman ajanvarausta osana digicafe -toimintaa. Kirjaston yhteistyö Enter ry:n kanssa käynnistyi vuoden 2024 lopulla. Enter ry on valtakunnallinen ikäihmisille suunnattu digitukea tarjoava yhdistys. Mäntsälässä on kaksi vapaaehtoista vertaisohjaaja yhdistyksen kautta. Kirjasto osallistui myös kunnan seniorimessuille syksyllä 2024, jonka osana kävijöille annettiin digiopastusta.

Vuonna 2024 digicafe pidettiin 44 kertaa ja lisäksi yksilöllistä opastusta ajanvarauksella annettiin 20 kertaa.

Kansalaisopistolla on tarkastelujakson aikana järjestetty digiosallisuutta vahvistavia kursseja ja luentoja. Osallistujamäärät ovat kuitenkin olleet hyvin vähäisiä, minkä vuoksi vuonna 2024 digitaitokursseja ei enää järjestetty kansalaisopiston toimintana. Kansalaisopisto järjestää kuitenkin verkkokursseja ja luentoja, joihin osallistuminen osaltaan vahvistaa digitaitoja.

5.3 Kaikenikäisten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi kaikenikäisten syrjäytymisen ehkäisyn ja osallisuuden vahvistamiseksi, että kuntalaisia osallistetaan kunnan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen, kunta on lapsiystävällinen ja että haavoittuvassa asemassa olevien kuntalaisten syrjäytymisen syveneminen vähenee. Näihin liittyen asetettiin viisi tarkempaa toimenpidettä, joiden toteuttaminen tai niiden edistäminen toteutui pääasiassa hyvin.

Yhteisöllisyyttä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyä ruoka-aputoiminnassa

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue ja alueen kaikki kunnat ovat yhteistyössä mukana valtionavusteisessa ruoka-aputoiminnan hankkeessa, johon haettiin rahoitusta vuonna 2023. Keski-Uudellemaalle myönnettiin 70 230 euroa ruoka-aputoiminnan järjestämisestä Keski-Uudellamaalla aiheutuviin kustannuksiin vuodelle 2024. Hankkeelle haettiin uutta rahoitusta myös vuosille 2025–2026.

Hankkeessa on Mäntsälästä osatoteuttajina Leivän Tuki ry sekä Hävikkikahvila EkoTeko. Ruoka-aputoimijat tarjoavat ruoka-avun lisäksi myös muuta apua, tukea, toimintaa tai palveluja tarjoamansa ruoka-avun yhteydessä, kuten keskusteluapua, vertaistukea, neuvontaa ja palveluihin ohjaamista. Ruoka-aputoiminta on tärkeää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta lisäävää toimintaa.

Leivän Tuki ry järjestää Elämän leipä jokaiselle -toimintaa Mäntsälän helluntaiseurakunnan tiloissa. Ruokajakelussa käy noin 850–900 henkilöä jokaisessa ruoanjakotilaisuudessa, joista noin 400 syö myös paikan päällä tarjotun lämpimän aterian. Vuositasolla ruoka-avussa käy noin 442 000 henkilöä. Noin puolet kävijöistä tulee pääasiassa muista lähikunnista. Yhdistyksellä on runsaasti aktiivista vapaaehtoisia. Mäntsälän kunta tukee ruoka-aputoimintaa vuosittain jaettavilla avustuksilla.

Diakoniatyö, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Mäntsälän paikallisyhdistys ry ja Suomen Punainen Risti Mäntsälän osasto perustivat vuonna 2022 yhteistyössä kaikille kuntalaisille avoimen EkoTeko hävikkikahvilan keskustaan. Hävikkikahvilan kävijämäärät ovat olleet nousujohteisia, ja vuonna 2024 kävijöitä oli yli tuhat.

Kunnassa edistetään lapsiystävällisyyttä sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia

Kunnassa tehtiin päätös Unicefin lapsiystävällinen kunta -malliin hakemisesta vuonna 2019. Vuonna 2024 kunnassa luotiin mallin edistämiseksi koordinaatioryhmä. Haku lapsiystävällinen kunta -malliin siirtyi vuoteen 2025, sillä Unicef ei avannut hakua vuonna 2024. Lapsiystävällisen kunnan valmistelua on toteutettu ennakoivasti. Kunnassa ei vielä vuoden 2024 aikana otettu systemaattisesti käyttöön lapsivaikutusten arviointia ja koulutuksia, mutta niitä toteutettiin tarpeen mukaan.

Kunnassa ei ole lasten foorumeita tai omaa kuulemistilaisuutta, mutta asia on nostettu keskusteluun palvelualueilla. Tarkastelujakson aikana kuntaan ei otettu käyttöön aluedemokratiamallia. Aukkaita on kuitenkin osallistettu järjestämällä säännöllisesti asukas- ja kyläiltoja sekä asukaskyselyillä. Esimerkiksi osana Unelmoidaan uudesta -hanketta toteutettiin verkkokysely sekä kolme kuntalaisia osallistavaa työpajaa vuonna 2022.

Hyvinvointia ja osallisuutta kulttuurista

Kunnan laajaa kulttuuritoimintaa- ja tapahtumia toteutettiin pienillä henkilöresursseilla vuosina 2021–2024. Kulttuurin ja kulttuuripalveluiden tarjonnan ylläpito edistää kuntalaisten hyvinvointia ja osallisuutta, lisää elinympäristön viihtyisyyttä sekä toimii kunnassa pito- ja vetovoimatekijänä.

Suurtapahtumat, kuten Mitä Ihmettä -festivaalitapahtuma, tuovat kuntaan kävijöitä myös ulkopaiikkakunnilta.

Kulttuuripalvelut tuottivat Kulttuurimeijerillä ja kahdella museolla noin **45 tapahtumaa**, joissa yhteensä noin **2200 osallistujaa** vuonna 2024.

Kirjastolla ja kansalaisopistolla on tärkeä rooli kuntalaisten kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä.

Kunnassa järjestettiin tarkastelujaksolla runsaasti monenlaisia maksuttomia koko perheen tapahtumia. Museoilla pidettiin kerran kuukaudessa ilmaispäiviä, ja lisäksi kaikki lasten ryhmät olivat maksuttomia.

Tavoitteena on, että vuonna 2025 kaikille alle 18-vuotiaille kunnan museopalvelut olisivat maksuttomia. Kulttuuripalveluiden maksullisissa tapahtumissa on huomioitu muun muassa perheitä ja ikäihmisiä tarjoamalla perhelippuja teattereihin, järjestämällä edullisia kahvikonsertteja ja tarjoamalla maksuttomia musiikkihetkiä palvelutaloihin.

Kulttuuripalvelut tukivat tarkastelujaksolla kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminnalla järjestettäviä kulttuuritilaisuuksia ja -tapahtumia ja kulttuuriharrastustoimintaa jakamalla vuosittain 20 000 euron edestä kulttuuriavustuksia, antamalla markkinointi- ja konsultointiapua sekä tarjoamalla maksuttomia tiloja.

Kansalaisopiston taiteen perusopetuksessa oli 135 opiskelijaa Mäntsälässä vuonna 2024.

5.3.1 Varhaiskasvatusikäiset

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin tavoitteiksi, että lasten, huoltajien ja henkilöstön osallisuus lisääntyy, varhaiskasvatukseen/kerhotoimintaan osallistuu mahdollisimman moni lapsi, perheiden hyvä arki vahvistuu ja että kaikilla on mahdollisuus kulttuuriin.

Koronapandemia ja koronarajoitukset vaikuttivat varhaiskasvatuksen palvelualueella erityisesti vuosina 2021–2022. Hankkeiden toteuttaminen oli haasteellista. Korona ja muut sairaudet lisäsivät henkilöstön poissaoloja ja työtaistelutoimet vaikeuttivat tilannetta entisestään. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan sairauspoissaolojen vähentämiseksi käynnistettiin hanke vuonna 2024.

Varhaiskasvatusta varjostanut korona-aika ei enää samalla tavalla rasittanut henkilökuntaa vuonna 2023, mutta Venäjän hyökkäyssodan myötä kuntaan muutti vuoden aikana lisää ukrainalaisia lapsiperheitä lyhyellä varoitusajalla, mikä toi vuoteen omat haasteensa. Viime vuosina lasten tuen tarpeiden on havaittu kasvaneen. Koronasta huolimatta perheiden hyvää arkea vahvistettiin hyvinvointisuunnitelman mukaisesti, ja 2021 vuoden aikana avoin päiväkotitoiminta vakiinnutti asemansa matalan kynnyksen lapsiperheiden kohtaamispaikkana sekä varhaiskasvatuksen kerhojen järjestäjänä. Keväällä 2021 Mäntsälään perustettiin lapsi- ja perheasiainneuvosto.⁵³

Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmaa on vuonna 2024 toteutettu päiväkodeissa moninaisesti ja lasten kulttuuria on ylläpidetty aktiivisesti jokapäiväisessä toiminnassa. Yhteistyö kirjaston kanssa on tiivistä. Kulttuurinen moninaisuus huomioitiin perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. Kulttuurikasvatussuunnitelma luotiin varhaiskasvatukseen ensimmäisen kerran vuonna 2023. Ennen kulttuurikasvatussuunnitelmaa esimerkiksi kulttuuripalvelut osallistui varhaiskasvatusikäisten syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallisuuden vahvistamiseen muun muassa tukemalla päiväkodeissa itsenäisesti järjestettyä kulttuuriohjelmaa.

5.3.2 Koulu- ja opiskeluikäiset

Koulu- ja opiskeluikäisten lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallisuuden vahvistamiseen asetettiin seitsemän tavoitetta: 1) lapsilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua koulujen iltapäivätoimintaan, 2) koulupoissaolojen määrää saadaan alennettua, 3) kaikilla nuorilla on toisen asteen opiskelupaikka peruskoulun jälkeen, 4) tuen oikea-aikaisuus paranee oppisen/koulunkäynnin haasteisiin liittyen, 5) lasten ja nuorten päihteidenkäyttöä saadaan ennaltaehkäistyä ja tietoisuus päihdehaitoista kasvaa, 6) nuorten yhteiskunnallinen osallisuus ja aktiivisuus kasvavat ja 7) kaikilla on mahdollisuus harrastus- ja kulttuuritoimintaan. Näiden tavoitteiden edistämiseksi oli useita toimenpiteitä, joiden toteuttamisessa onnistuttiin pääosin hyvin.

⁵³ [Lisätietoa kunnan varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta kunnan sivuilla](#)

Koulujen iltapäivätoiminta, poissaolojen seuranta ja oppilaiden tukeminen

Kouluissa on tarkastelujakson aikana järjestetty monenlaista mielekästä iltapäivätoimintaa lapsille. Koulujen iltapäivätoiminnassa oli vuonna 2024 keskimäärin 193 lasta kuukaudessa, ja iltapäivätoimintaa järjestettiin kymmenellä koululla. Ainoastaan yhdelle koululle ei muodostunut syksyllä 2024 iltapäivätoimintaryhmää, koska ilmoittautuneita ei ollut tarpeeksi eli alle viisi lasta. Jos iltapäivätoiminta joudutaan lopettamaan lapsimäärän vähenemisen vuoksi, sijoitetaan iltapäivätoimintaryhmän lapset vanhempien niin halutessa toisiin toimipisteisiin.

Oppivelvollisuuden tarkastuspäivänä kaikilla nuorilla oli jokin jatko-opintopaikka yhteishaussa.

Sitouttavan kouluyhteistyön hanke päättyi keväällä 2024. Hankkeen myötä kouluvalmentajat vakinaistettiin. Hankkeessa jalkautettiin alueellinen koulupoissaolojen portaiden malli, jonka avulla on voitu täsmällisesti seurata luokka- ja koulukohtaisia poissaolotietoja lain edellyttämällä tavalla.

Erityistä tukea vuonna 2024 sai 276 oppilasta ja tehostettua tukea sai 443 oppilasta (ml. lukio). Kunnan oppilaista 24 % oli joko tehostetun tai erityisen tuen piirissä.

Opiskeluhuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Opiskeluhuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä⁵⁴. Tukea tarvitsevien oppilaiden määrät ovat lisääntyneet edeltävään vuoteen verrattuna, ja oppilaiden tuen tarve ja tarpeen syvyys näyttävät kasvavan edelleen. Opetuspalveluiden arvion mukaan opiskeluhoitopalvelut olivat vuonna 2024 kuraattorien osalta hyvät ja psykologien osalta hieman

paremmat kuin edeltävänä vuonna, mutta erityisesti terveydenhoitaja- ja koululääkäripalvelut ovat olleet riittämättömät.

Toisaalta vuosien 2021 ja 2023 kouluterveyskyselyn perusteella niiden 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus on kasvanut, jotka eivät oman kokemuksen mukaan ole saaneet tukea ja apua hyvinvointiin koulukuraattorilta tai koululääkäriltä lukuvuoden aikana, vaikka olisi tarvinnut. Eniten parannettavaa on kuitenkin koulupsykologien osalta, sillä vajaa puolet olivat molempina kyselyvuosina vastanneet, ettei saanut tarvittavaa apua.

Oppivelvollisuus laajeni toisen asteen koulutukseen vuonna 2021⁵⁵. Toisen asteen koulutuksia ovat lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus. Laajentunut oppivelvollisuus tarkoittaa sitä, että vuoden 2021 alusta alkaen peruskoulusta valmistuvilla on ollut velvollisuus hakeutua opiskelemaan perusopetuksen jälkeen ja 1.8.2021 alkaen heillä on ollut velvollisuus opiskella jossakin perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa.

Oppivelvollisuuden laajentamisessa toisen asteen opintoihin on tavoitteena se, että jokainen peruskoulun päättävä nuori suorittaa perusopetuksen lisäksi toisen asteen koulutuksen.

⁵⁴ [Lisätietoa opiskeluhuollon järjestämisestä ja opiskeluhoitosuunnitelmista kunnan sivuilla](#)

⁵⁵ [Lisätietoa oppivelvollisuuden laajentumisesta kunnan sivulla](#)

Ehkäisevä päihdetyö kunnassa

Kunnassa aloitti ehkäisevän päihdetyön koordinaattori määräaikaissa työsuhteessa toukokuussa 2024. Koordinaattorin työkuvaan kuuluu myös kunnan turvallisuusvastaavan tehtäviä. Ehkäisevän päihdetyön koordinaattori vastaa kaikenikäisten ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista kunnassa. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä vähentää päihteiden aiheuttamia sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia haittoja.

Ehkäisevä päihdetyö on osa oppilaitosten ja nuorisotoimen perustyötä, toimintatapoja ja kulttuuria, joilla tuetaan lasten ja nuorten tervettä kasvua ja kehitystä.

Vuoden 2024 aikana nuorisotilalle laadittiin päihdetoimintamalli. Päihdetoimintamalli on nuorisotilalla työskentelevien yhteinen ohjeistus sekä toimintamalli erilaisiin päihdetilanteisiin, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä päihteistä aiheutuvia haittoja. Starttivalmennus on aloittanut päihdetoimintamallin laadinnan omaan käyttöönsä.

Tarkastelujakson aikana oppilaitosten päihdekasvatuksen kokonaisuutta ovat täydentäneet 6. luokkalaisille osallistava tapahtuma päihdekupla, 7.luokkalaisille kokemusoppimiseen perustuva Camera-Obscura sekä 8. luokkalaisille Ehyt ry:n interaktiiviset HUBU-päihdeoppitunnit. Tapahtumat järjestetään yhteistyössä nuoripalveluiden, opetuspalveluiden, oppilashuollon sekä järjestöjen kanssa.

Hyvinvointisuunnitelman toimenpidettä päihdekasvatuksen laajentamisesta 4. ja 5. luokkalaisille ei ole vielä pystytty toteuttamaan, mutta ehkäisevän päihdetyön koordinaattori on yhteistyössä koulun kanssa aloittanut ehkäisevän päihdetyön vuosisuunnitelman laatimisen koulujen 4–9 luokkalaisille. Päihdekasvatuksen ikäryhmän laajentaminen nähtiin hyvinvointisuunnitelman päivityksen yhteydessä tärkeänä, kun sähkötupakan käyttö niin valtakunnallisestikin kuin kunnassa alkoi ilmiönä yleistymään lapsilla ja nuorilla.

Osallisuutta vahvistetaan harrastestipendeillä ja maksuttomilla tapahtumilla

Kunta tukee lasten ja nuorten harrastamista myöntämällä harrastestipendejä niille 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille, joiden perheiden taloudelliset, terveydelliset ja sosiaaliset olosuhteet aiheuttivat esteen mahdollisen harrastuksen aloittamiselle tai jatkamiselle. Jaettujen harrastestipendien määrä on noussut vuoden 2024 aikana edeltävistä vuosista lisääntyneen tiedottamisen myötä.

Kunnan 8. ja 9. luokkalaisista 24,3 % koki kiinnostavat harrastukset liian kalliiksi vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä.

Yhä useampi kokee myös perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai sitä huonommaksi (37,7 % v. 2023 ja 26,7 % v. 2021)

Myös monilla yhdistyksillä ja liikuntaseuroilla on käytäntöjä maksujen alentamiseen ja poistamiseen sekä varusteiden lainaamiseen, joilla pyritään mahdollistamaan toimintaan

osallistuminen perheen taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Kunnan myöntämällä vuosiavustuksilla yhdistyksissä pyritään pitämään harrastusmaksut kohtuullisina.

Kunta on järjestänyt maksutonta ja toiminnallista puistoruokailua lapsille ja nuorille vuodesta 2022 vaihdellen kahdesta kolmeen viikkoon kesäkuussa.

Hyvinvointipalveluiden kesäisin järjestämä suosittu puistoruokailu on vakiinnuttanut toimintansa kunnassa. Puistoruokailua järjestetään tiiviissä yhteistyössä kunnan eri palvelualueiden, Keusoten ja yhdistysten kanssa. Puistoruokailun päivittäiset kävijämäärät ovat vaihdelleet noin 70–120 ruokailijaan. Loppuvuodesta 2024 hyvinvointilautakunta teki hyvinvointipalveluiden

ehdotuksesta päätöksen, että vuonna 2025 puistoruokailu järjestetään asukkaiden toiveita kuunnellen ensimmäistä kertaa keskustan lisäksi myös kylällä.

Kunnassa lapsille ja nuorille järjestetään myös monenlaista muuta maksutonta ja edullista toimintaa ympäri vuoden esimerkiksi liikuntapalveluiden, nuorisopalveluiden, kulttuuripalveluiden, kirjaston, kansalaisopiston, seurakunnan ja yhdistysten toimintana.

Nuorisopalveluissa vahvistetaan osallisuutta monin keinoin

Nuorten osallisuuden vahvistamista ja syrjäytymistä ehkäisevää työtä tehdään päivittäin nuorisopalveluiden arjessa. Nuorisopalvelut järjestävät toimintaa ja ohjausta kaikille mäntsäläläisille 9–29-vuotiaille nuorille. Nuorisopalveluiden alle kuuluvat etsivä nuorisotyö, starttivalmennus, erityisnuorisotyö sekä nuorisotyö. Nuorten osallisuutta ja äänen kuulumista edistää myös demokraattisesti valittu kunnan nuorisovaltuusto.

Nuorisotilan käyntikertojen määrä on kasvanut vuosittain merkittävästi tarkastelujakson aikana. Nuorisotilan aukioloaikoja laajennettiin, ja tila on auki maanantaista lauantaihin. Lisäksi Hyökännummen koululle avattiin PopUp-nuorisotila, joka on pääsääntöisesti auki iltaisin kahtena arkipäivänä viikossa. Tila mahdollistaa nuorille paikan oleskeluun, mukavaa tekemistä ja keskustelumahdollisuuksia turvallisten aikuisten kanssa. PopUp-toiminnalla vastattiin alueen tarpeisiin ja toiveisiin, kun vuonna 2023 kunnassa esiintyi enenevässä määrin erilaista nuorten häiriökäyttäytymistä.

Nuorisotila Moniksella oli vuoden 2024 aikana lähes 3000 käyntikertaa.

Starttivalmennus käynnistyi Mäntsälässä loppuvuodesta 2021.

Starttivalmennus on suunnattu ensisijaisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella oleville alle 25-vuotiaille mäntsäläläisille nuorille aikuisille. Starttivalmennuksessa ehkäistään syrjäytymistä ja vahvistetaan osallisuutta

vahvistamalla nuorten elämänhallintaa sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksia.

Starttivalmennuksen sisällöt muotoutuvat pitkälti nuorten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti nuoria osallistaen.

Sekä starttivalmennus että etsivä nuorisotyö ovat toiminnallaan pyrkineet myös edistämään nuorten äänestysaktiivisuuden lisäämistä esimerkiksi viestimällä vaaleista ja äänestämisen

tärkeydestä nuoria kiinnostavalla tavalla sekä viemällä nuoria äänestyspaikoille. Vuoden 2021 kuntavaaleissa kunnan äänestysprosentti oli 50,2. Valtakunnallisesti nuorten äänestysaktiivisuus on tunnetusti vähäisempää kuin vanhemmissa ikäryhmissä.

Kunnanvaltuustolle tuli valtuustoaloite nuorten skeittiparkista vuonna 2023, ja aloite siirrettiin valmisteltavaksi kunnan tekninen- ja elinvoimalautakuntaan, ja tähän työhön asetetussa työryhmässä oli edustus myös liikuntapalveluista. Nuoriso- ja liikuntapalvelut teettivät vuonna 2024 nuorille suunnatun kyselyn skeittiparkista, johon saatiin lähes 500 vastausta. Skeittiparkkiin liittyvää työtä jatketaan edelleen vuonna 2025.

5.3.3 Työikäiset

Hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin työikäisten osalta tavoitteita esimerkiksi osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseen, asunnottomuuden vähentämiseen sekä työikäisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyen.

Vuosina 2022, 2023 ja 2024 kansalaisopistolla järjestettiin yhteistyössä Keski-Uudenmaan Yhdistysverkoston ja alueen vapaaehtoistoimijoiden kanssa vapaaehtoistoiminnan koulutukset, joista valmistui monta uutta vapaaehtoistoiminnan osaajaa. Vuonna 2024 hyvinvointipalvelut koordinoivat kurssin osana kaikille kuntalaisille avoimet vapaaehtoistoiminnan minimessut, jossa tavoitteena oli tuoda näkyvyyttä kunnan vapaaehtoistojen toiminnalle ja luoda kuntalaisille tilaisuus tutustua vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksiin.

Asukkaiden osallisuutta edistettiin muun muassa vapaaehtoistoiminnan tukemisella ja yhdistisyhteistyöllä.

Nuorisopalveluissa tehtiin loppuvuodesta 2024 yhteistyötä Aseman Lapset ry:n kanssa, ja kuntaan saatiin nuorille tarkoitettu Walkers-bussi nuorisokahvila kolmeksi kuukaudeksi. Yhteistyön kautta kuntaan saatiin useita vapaaehtoisia, jotka halusivat jatkaa vapaaehtoistyötä nuorten parissa. Vapaaehtoisten kanssa tehtävää työtä jatketaan vuonna 2025, ja alkuun vapaaehtoiset pääsevät tekemään jalkautuvaa työtä kunnan nuorisopalveluiden rinnalla.

Lapsiperheiden palveluilla edistetään työikäisten perheellisten aikuisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

Kunta tuottaa ja tarjoaa ostopalveluna ennaltaehkäisevää ja jalkautuvaa matalan kynnyksen tukitoimintaa mäntsäläläisille lapsiperheille. Pääpaino toiminnassa on isien kohtaamisessa, huomioiden kuitenkin koko perhe tukitoiminnan asiakkaana. Toiminnassa tarjotaan keskusteluapua, ohjausta ja vertaisryhmätoimintaa Metsätontun perhetuvan tiloissa sekä leiri- ja retkitoimintaa yhteistyössä Mäntsälän seurakunnan kanssa.

Kunnassa toimii myös vammaisneuvosto, jonka tehtävänä on edistää kaikenikäisten vammaisten ihmisten tasa-arvoista osallistumista, edistää yhteistyötä ja seurata kunnallishallinnon eri aloilla tapahtuvaa toimintaa ja päätöksentekoa, pyrkiä lausuntojen ja aloitteiden kautta vaikuttamaan yhteiskuntasuunnitteluun ja rakentamiseen vammaisten henkilöiden elinolosuhteiden ja hyvinvoinnin näkökulmasta sekä seurata vammaisten tarpeita ja vammais- ja kuntoutuspalveluiden kehitystä kunnan alueella. Kunta tekee yhteistyötä vammaisneuvoston kanssa ja pyytää lausuntoja asioista, jotka koskettavat vammaisia henkilöitä.

Vammaisneuvosto edistää kaikenikäisten vammaisten henkilöiden osallisuutta.

Matalan kynnyksen palvelua työllisyys- ja maahanmuuttopalveluissa

Mäntsälän kunnan Ohjaamo -toiminta on ollut työllisyyspalveluiden hallinnoima ja koordinoima palvelu lokakuusta 2022 alkaen. Ohjaamo on alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen palvelupaikka. Palvelulla tuetaan erityisesti erilaisissa nivelvaiheissa olevia nuoria ja edistetään koulutukseen ja työelämään kiinnittymistä. Moniammatillisen toimintamallin kautta nuorten tilannetta pystytään edistämään kokonaisvaltaisesti. Ohjaamossa asioi 404 nuorta vuonna 2024. Asiakastytyväisyys saatuun ohjaukseen oli korkealla.

Talous- ja velkaneuvonnan palvelu on osa Ohjaamon verkostoa ja palveluprosessia. Tällä pyrittiin tuomaan palvelua helpommin lähestyttäväksi nuorille. Nuoria on ohjattu keskustelemaan talous- ja velkaneuvojan kanssa etäyhteydellä ja puhelimitse, mutta palveluun hakeutuu edelleen melko vähän nuoria. Taloudellisista haasteista voi olla vaikea puhua, mikä voi osalla vaikuttaa palveluun hakeutumiseen.

Työttömien terveystarkastukset eivät ole tarkastelujakson aikana toteutuneet odotetulla tavalla. Ohjaamon kautta sairaanhoitajalle pääsy on toteutunut suhteellisen hyvin, mutta lääkärille pääsemien kestää pidempään. Työhönvalmennuksen laatimista läheteistä luovuttiin kunnassa, sillä työttömien terveystarkastukseen pääsee nopeammin TE-palveluiden läheteellä, ja lisäksi läheteiden toimintamallin muuttuminen aiheutti haasteita. Yhteistyön ja prosessien kehittämiseksi Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa on tarvetta. Työttömien terveystarkastuksilla on keskeinen rooli työttömien työ- ja toimintakyvyn tukemisessa ja pitkäaikaissairauksien hoidossa ja seurannassa.

Asunnottomuuden ehkäisy

Mäntsälässä asunnottomien määrä on pieni, ja tilastoitujen asunnottomien lukumäärä on tarkastelujakson aikana vähentynyt. Asunnottomien määrä on vuosien 2021–2024 aikana vaihdellut kolmesta yhdeksään asunnottomaan, ollen pienimmillään tuoreimmalla mittauskerralla⁵⁶. On kuitenkin muistettava, että tilastot ovat suuntaa antavia, eikä kaikki asunnottomuus näy välttämättä tilastoissa. Asunnottomuus keskittyy Suomessa suurimpiin kaupunkeihin, ja asunnottomuus on valtakunnallisesti lähtenyt kasvuun vuonna 2024.

⁵⁶ [Ara, asunnottomuusselvitykset. Ympäristöministeriö, Valtion tukema asuntorakentamisen keskus.](#)

Asunnottomuuden syitä on monia, kuten sosiaaliturvan heikennykset, korkeat asumis- ja elinkustannukset sekä maksuhäiriöiden ja vuokratvelkojen lisääntyminen.

Asunnottomuus voi tulevaisuudessa yleistyä myös Mäntsälässä, ja siksi edelleen tarvitaan ennalta ehkäiseviä toimia. Kunnassa asunnottomuuteen on pyritty vastaamaan asumisneuvonnalla sekä ohjaamalla ihmisiä erilaisten asumisratkaisujen ja tuen piiriin yhteistyössä Keusoten ja asumisneuvonnan kanssa. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotantoon on Mäntsälän Kodit Oy:lle ja muille toimijoille luovutettu ARA-tontteja valtuuston päättämän asunto-ohjelman mukaisesti. Asumisneuvontaa olisi jatkossa hyvä ulottaa myös yksityisissä vuokra-asunnoissa ja omistusasunnoissa asuville.

5.3.4 Ikäihmiset

Hyvinvointisuunnitelmassaan asetettiin tavoitteeksi ikäihmisten yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistuminen ja että etsivää ja löytävää vanhustyötä kehittämällä tavoitetaan yhä useampi ikääntynyt kuntalainen.

Kunnan ensimmäinen senioriohjaaja aloitti toimintansa maaliskuussa 2023. Seniorityö on osoittanut tarpeellisuutensa ennaltaehkäisevässä ikäihmisten tukemisessa monin eri keinoin, kuten yksilöllisen tukemisen, etsivän vanhustyön, kohtaamispaikkatoiminnan, avoimien tapahtumien ja yhteistyöverkoston tukemisen kautta. Mäntsälän kunnan seniorityössä on resurssina yksi henkilötyövuosi ja hyvin pienet toimintakulut. Tällä resurssilla on saatu lisättyä monin keinoin ikääntyneiden hyvinvointia, mutta väestön yli 65-vuotiaiden määrän kasvaessa tarve ennalta ehkäisevään työhön entisestään kasvaa.

Vuonna 2024 seniorityön järjestämissä tapahtumissa on ollut yhteensä noin 950 käyntikertaa.

Seniorityössä on tehty laajaa yhteistyötä niin kunnan eri palvelualueiden, yhdistysten, yritysten ja yhteisöjen kanssa. Lisäksi seniorityö toimii useissa verkostoissa. Osallisuutta edistäviä tapahtumia olivat esimerkiksi seniorimessut, K65 -tapahtuma ja kyläkiertueet, kukkapajat, Ikäihmisten iloinen liikuntapäivä ja vanhustenviikon pääjuhla. Seniorityö oli useissa muiden järjestämissä tilaisuuksissa esittelemässä seniorityön toimintaa. Suunnitteilla on maksuttomia hyvinvointiluentoja yhteistyössä muun muassa liikuntapalveluiden kanssa.

Seniorityön kohtaamispaikkatoiminnassa kunnan kylillä oli vuonna 2024 yhteensä 39 kokoontumista, joissa 343 käyntikertaa.

Senioriohjaaja on tarjonnut yksilöllistä tukea yhteensä 186 kertaa, jotka sisältävät palveluneuvontaa puhelimitse, kotikäyntejä tai tapaamisia kunnantalolla. Näistä 46 kohtaamisessa on ollut digiopastusta, 41 kohtaamisessa palveluohjausta ja 104 kohtaamisessa henkistä tukemista esimerkiksi yksinäisyyteen, suruun tai mielen hyvinvoinnin haasteisiin. Huomioitavaa on, että asiakas saa yhdellä käynnillä kokonaisvaltaista tukea, joka voi sisältää kaikkea näitä.

Yhdistysten osallisuutta edistävä toiminta ja kunnan toiminta täydentävät toisiaan. Yhdistykset tekevät erityisen tärkeää työtä ikäihmisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi. Esimerkiksi SPR Mäntsälän osasto tekee merkittävää ja laajaa ulkoilu- ja ystävätoimintaa, jolla

tavoitetaan vuosittain lukuisia apua tarvitsevia. MLL:n lukumummi- ja vaari sekä kylänummo- ja vaari -toiminnalla vahvistetaan osallisuutta ja sukupolvien välistä kohtaamista. Myös monet muut yhdistykset ja seurakunta edistävät monin tavoin kuntalaisten osallisuutta ja hyvinvointia.

Ikäihmisten neuvosto valvoo ikääntyneen väestön etuja Mäntsälän ja Pornaisten yhteistoiminta-alueella sekä kehittää yhteistyössä eri toimialojen kanssa jo olemassa olevia sekä uusia palveluja ja tukitoimia. Neuvosto tuo kunnalliseen päätöksentekoon ikäihmisten näkökulman niissä asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta. Kunnassa lähdettiin vuoden 2024 loppupuolella kehittämään kunnan käytäntöjä liittyen lausuntopyyntöjen pyytämiseen ikäihmisten neuvostolta, vammaisneuvostolta sekä lapsi- ja perheasiainneuvostolta. Tällä halutaan varmistaa, että neuvostot pääsevät ajoissa ja aidosti osallistumaan ja vaikuttamaan kunnan päätöksentekoon.

6. Turvallinen arki kaikille

Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat monet asiat, kuten omat kokemukset, läheisten kokemukset, erilaisten rikosten tai onnettomuuksien uutisointi tai yleinen epävarmuus. Turvallisuuden tai turvattomuuden tunne ei ole aina suoraan suhteessa erilaisten uhkien todennäköisyyteen. Turvattomuuden tunne voi heikentää elämänlaatua ja vaikuttaa arkiseen toimintaan esimerkiksi niin, että ihminen välttelee ulkona liikkumista.

Tietoa siitä, kuinka moni mäntsäläläinen kokee päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi tai turvattomaksi ei ole saatavilla, mutta Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella suurin osa aikuisväestöstä koki päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi. Turvattomuuden kokemukset ovat kuitenkin hieman yleistyneet.⁵⁷

Positiivista turvallisuuskulttuuria ja turvallisuustietoutta on tarkastelujakson aikana vahvistettu suunnitelmien päivittämisellä, avoimella viestinnällä sekä turvallisuuden näkökulman tuomisella kuntastrategiaan. Ukrainan hyökkäyssodan alettua kunnan omaa valmiutta kohotettiin ja kuntalaisten kriisivalmiuteen kiinnitettiin huomiota. Sodan vaikutukset näkyivät varautumis- ja valmiustason lisäämisellä kunnan, yhteisöjen, eri toimijoiden ja kuntalaisten keskuudessa.

Henkilöstöä koskeva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivitystyö käynnistettiin vuonna 2024. Koko kuntaa koskevan toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen on kunnassa ollut tavoitteena jo pitkään, mutta sen valmistelutyö on viivästynyt. Kun henkilöstöä ja koko kuntaa koskevat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat saadaan valmisteltua ja hyväksyttyä, luovat ne jatkossa pohjaa ja tukea myös palvelualue- ja

⁵⁷ [Sotkanet, Terve Suomi -tutkimus, päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus \(%\)](#)

yksikkökohtaisten suunnitelmien päivittämiseen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia on päivitetty esimerkiksi opetuksessa, kansalaisopistossa ja varhaiskasvatuksessa.

Turvallisen liikenne- ja liikkumisympäristön edistäminen

Liikenne- ja liikkumisympäristöjen turvallisuus, esteettömyys ja saavutettavuus ovat erityisen keskeisiä arjen turvallisuuden näkökulmasta. Näihin liittyvät hyvinvointisuunnitelmaan asetetut tavoitteet toteutuivat tarkastelujaksolla pääasiassa hyvin.

Kunnassa toteutettiin useita liikenneturvallisuustoimenpiteitä ja investointeja vuoden 2024 aikana. Näitä olivat esimerkiksi katujen uudelleenpäällystykset, kevyenliikenteen sillan peruskorjaus sekä Hirvihaaran ja Kenkäkalliontien jalankulku- ja pyöräilyväylien rakentaminen.

Katuvalaistusta on parannettu tarkastelujakson aikana, mutta tuleville vuosille ei ole laadittu erillistä suunnitelmaa katuvalaistuksen saneerauksesta. Uuden palautejärjestelmän käyttöönotto liittyen liikenneturvallisuutta heikentävien kohteiden ilmoittamiseen viivästyi hieman suunnitellusta aikataulusta, mutta se on tarkoitus ottaa käyttöön syksyllä 2025.

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumukset ja törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset vähenivät vuonna 2024.

Vuoden 2024 lopussa käynnistettiin kunnan liikenneturvallisuussuunnitelman päivitystyö yhteistyössä Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa. Joukkoliikenteen saavutettavuutta on tarkasteltu kylillä asuvien ikäihmisten toiveesta ja pyritty edistämään matkalippujen saavutettavuutta HSL:n ja Matkahuollon suuntaan. Kunnassa tehtiin myös kunnanhallituksen esityksestä tarkastelu kyläkyödin asiakaspotentiaalille sekä haettu Traficomien avustusta kutsukyytipilotin suunnittelemiseksi.

Liikenneturvallisuusviikolla ja liikkujan viikolla järjestettiin tapahtumia ja tempauksia, kuten esteettömyyskävely, johon kutsuttiin poikkihallinnollisesti kunnan viranhaltijoita sivistyksen ja hyvinvoinnin sekä teknisen ja elinvoiman toimialueelta sekä kokemusasiantuntijoita kunnan neuvostoista.

Terveelliset ja turvalliset toimitilat

Mäntsälän kunta on suurin työllistäjä kunnassa. Toimitilojen turvallisuuden varmistaminen ja edistäminen ylläpitää ison osan työikäisen väestön arjen turvallisuutta. Kunnan sisäilmatyöryhmä kokoontui vuoden 2024 aikana yhdeksän kertaa. Ryhmässä käsiteltiin yhteensä 20 eri kiinteistöä koskevia asioita. Sivistys- ja hyvinvointipalveluille otettiin opetuksessakin käytössä olevat sähköiset turvallisuuskansiot sekä päivitettiin monitoimitalon turvallisuussuunnitelma. Kolmen vuoden välein tehtävä kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastus toteutui TEAviisarin tulosten mukaan kouluissa hyvin.

Väkivaltaa ja häirintää on pyritty ennaltaehkäisemään monin keinoin

Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, kuten pahoinpitelyjen määrät kasvoivat vuosina 2021–2023, mutta vuonna 2024 väkivaltarikokset ovat kokonaisuudessaan kääntyneet selvään laskuun. Fyysistä uhkaa kokeneiden osuudet ovat kuitenkin kouluterveyskyselyn perustella jonkin verran yleistyneet ala- ja yläkoululaisilla. Poliisin näkyvyyden vahvistamista pyritään jatkuvasti edistämään.

Kouluterveyskyselyn mukaan viikoittain koettu koulukiusaaminen yleistyi hieman alakoululaisilla, mutta laski yläkoululaisilla. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä noin neljä kymmenestä ja pojista reilu kymmenes oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana vuonna 2023. Tyttöjen kokema seksuaalinen häirintä on laskenut verrattuna kahden vuoden takaiseen. Pojilla seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua kokeneiden määrät ovat hiljalleen kasvaneet, ja sama tulos on nähtävissä myös valtakunnallisesti.⁵⁸ Huolestuttavaa on, että myös yhä useampi alakoululainen tyttö (14,2 %) ja poika (6,8 %) on kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä. Luvut ovat suurin piirtein valtakunnallisella tasolla.

Sosiaalisen median alustat ja niiden käyttö on jo hyvin nuorten lasten aktiivisessa käytössä, ja sosiaalisessa mediassa monenlaiset haitalliset asiat ovat kaikkien ulottuvissa. Lapsen voi olla vaikea sanoittaa kokemaansa häirintää ja siitä voi olla kynnys kertoa aikuisille. Erityisesti naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseen tarvitaan lisää toimia, kuten tietoisuuden lisäämistä ja varhaista puuttumista.

Kunnassa oli vuosina 2021–2023 käynnissä toimenpideohjelma väkivallan, kiusaaminen ja häirinnän ennalta ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Vuonna 2024 opetuspalvelut käynnistivät hankkeen nuorten syrjäytymisen, rikollisuuden ja jengiytymisen ehkäisemiseksi, jonka osana käynnistettiin esimerkiksi K-0-toiminta nuorisotyön ja Aseman lapset ry:n kanssa, otettiin käyttöön someturva, luotiin sivusto ja sisällöt kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumiseen liittyen, laadittiin opetuksen ja poliisin yhteinen ohjeistus koulussa tapahtuviin yleisimpiin rikoksen tunnusmerkit täyttäviin tilanteisiin, laadittiin koulun ja ankkuritoiminnan toimintamalli yhteistyön vahvistamiseksi, vahvistettiin laillisuuskasvatusta monialaisella yhteistyöllä sekä suunnattiin tukioppilastoimintaa kiusaamisen ehkäisemiseen.

Kiusaaminen on vähentynyt päiväkodeissa

Vuonna 2021 laadittiin Mäntsälän kunnan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lapsille opetettiin muun muassa tunne- ja vuorovaikutustaitoja, kaveritaitoja ja ryhmässä toimimisen taitoja, joiden kautta ennaltaehkäistiin kiusaamistilanteita. Suunnitelmat tehtiin osana varhaiskasvatuksen tasa-arvohanketta ja ne koulutettiin koko henkilöstölle, yksityisille päiväkodeille ja perhepäivähoitajille. Vuonna 2022 kiusaamisen ehkäisemiseksi laadituissa yksikkökohtaisissa suunnitelmissa lapsen

⁵⁸ [Sotkanet, Kouluterveyskysely, seksuaalisen häirinnän kokeminen](#)

suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä korostui pienten lasten osalta tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu varhaiskasvatuksen arjessa.

Kiusaamista on arvioiden mukaan esiintynyt päiväkodeissa aiempaa vähemmän vuonna 2024. Kiusaamiseen on puututtu ennakoivan keskustelun, tunnetaitojen harjoittelun, lasten itsetunnon vahvistamisen kirjoilla, ryhmäytymistä tukevilla yhteisillä leikeillä ja yhdessä sovitulla pelisäännöllä. Päiväkodeissa harjoitellaan tunnetaitoja erilaisin menetelmin ja riitojen sovittelussa on käytössä esimerkiksi Mini Verso. Esille tulleet tapaukset on puututtu ja tilanteet ovat pääsääntöisesti korjaantuneet.

7. Johtopäätökset ja linjaukset hyvinvointisuunnitelmaan 2026–2029

Kunnassa on tehty pitkäjänteistä työtä ja panostuksia kaikenikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi. Tarkastelujakson aikana voimassa olleita hyvinvointisuunnitelmia ja niissä asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä on pysytty toteuttamaan pääosin erityisen hyvin, vaikka kehitettävääkin löytyy. Kunnassa on ketterästi pystytty vastaamaan tarkastelujakson aikana esille nousseisiin haasteisiin.

7.1 Keskeiset ilmiöt ja kehityssuunnat

Valtaosa lapsista ja nuorista voi hyvin. Erityisesti pienten lasten liikkuminen on monipuolistunut hanketoiminnan myötä, ja lasten sekä nuorten ylipaino ja lihavuus ovat kääntyneet laskuun tarkastelujakson loppupuolella. Suurin osa nuorista kokee terveytensä hyväksi, mutta yläkoululaisilla terveyden keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien osuus kasvoi hieman. Merkittävä osa nuorista ei liiku riittävästi, ja osalla fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä haittaavalla tai kuluttavalla tasolla, vaikkakin tarkastelujakson loppupuolella nuorten fyysinen toimintakyky parani. Kouluruokailuun osallistuvien osuus peruskoulussa on laskenut.

Sähkötupakan käyttö on valtakunnallisesti kasvava ilmiö lasten ja nuorten keskuudessa, ja ilmiö näkyi myös Mäntsälässä. Vaikka yleisesti ottaen yhä harvempi nuori käyttää tupakkatuotteita, niin sähkösavukkeita käyttää aiempaa useampi. Sen sijaan viikoittain alkoholia käyttävien nuorten osuus on kuitenkin vähentynyt.

Päiväkodeissa tapahtuva kiusaaminen on vähentynyt, ja myös kouluissa suurin osa oppilaista ei koe kiusaamista tai osallistu kiusaamiseen. Toisaalta pieni osa kokee kiusaamista viikoittain, mikä on iso riski lapsen hyvinvoinnin kehitykselle ja syrjäytymiselle. Kunnassa tehdään paljon kiusaamisen vastaista työtä, jota tulee jatkaa pitkäjänteisesti.

Tukea tarvitsevia oppilaita on aikaisempaa enemmän, ja oppilaiden tuen tarve ja tarpeen syvyys ovat kasvaneet. Tuen tarpeisiin vastaamisessa on parannettavaa erityisesti koulupsykologien

osalta. Tarkastelujaksolla nuorten häiriökäyttäytyminen ilmiönä yleistyi. Häiriökäyttäytymisen syitä voi olla monia, mutta esimerkiksi juuri tuen tarpeiden syventyminen sekä mieluisan tekemisen puute ja yksinäisyys ovat voineet lisätä nuorten pahoinvointia.

Kunnassa poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuvat väkivaltarikokset vähenivät tarkastelujakson loppupuolella. Myös rattijuopumukset ja törkeät liikenneturvallisuuden vaarantamiset vähenivät. Tyttöihin kohdistuva seksuaalinen häirintä ja ehdottelu on vähentynyt, mutta se on edelleen yleistä. Pojilla seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kokeminen on tyttöjä harvinaisempaa, mutta myös häirintää kokoevien poikien osuus on kasvanut. Yhä useampi jo ala-astelainen on kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä, vaikkakin se on edelleen harvinaista. Lapset ja nuoret voivat altistua häirinnälle erityisesti sosiaalisen median alustoilla.

Nuorisotyöttömien osuus työvoimasta sekä syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus ovat hieman kasvaneet. Mäntsälässä syrjäytymisriskissä olevien nuorten osuus on kuitenkin alueen matalinta.

Mäntsälässä sairastavuuden ikävakoidun kokonaisindeksin trendi on ollut laskeva, ja kokonaissairastavuuden indeksiluku on kunnassa alle koko maan ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen tason. Työikäisten ja ikäihmisten työ- ja toimintakykyä ylläpitävissä elintavoissa on vielä parantamisen varaa. Lihavuus ja liikkumattomuus ovat keskeisiä terveyden riskitekijöitä monissa sairauksissa.

Miehillä on aikaisempaa vähemmän ennenaikaisesti menetettyjä elinvuosia esimerkiksi huume- ja alkoholikuolemiin, itsemurhiin ja keuhkosyöpiin. Naisilla on miehiä huomattavasti vähemmän ennenaikaisesti menetettyjä elinvuosia, mutta naisten ennenaikaisesti menetetyt elinvuodet ovat monien kuolinsyiden osalta lähteneet kasvuun. Erityisen huolestuttavaa on naisten itsemurhiin menetettyjen elinvuosien yleistyminen. Suomalaisen väestötutkimuksen mukaan monet itsemurha-ajatuksia kokevat eivät hakeudu tarvittaviin palveluihin.

Ruoka-avun tarvitsijoiden määrä näyttää lisääntyneen niin koko hyvinvointialueella kuin valtakunnallisestikin, ja ruoka-avun piirissä on hyvin vaihtelevasti eri tilanteissa olevia kävijöitä. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen alueellisella ruoka-apuhankkeella pyritään myös tulevana vuosina vahvistamaan ruoka-avun koordinaatiota sekä lisäämään palveluohjausta ja neuvontaa ruoka-avussa. Ruoka-aputoiminnassa tehdään tärkeää työtä asukkaiden osallisuuden vahvistamisessa ja syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Tilastoitu asunnottomuus on kunnassa vähäistä ja myös vähentynyt tarkastelujaksolla. Valtakunnallisesti asunnottomuus on lisääntynyt, ja nykyiset hallituksen sosiaaliturvaan kohdistuvat leikkaukset saattavat näkyä tulevaisuudessa asunnottomuuden kasvuna myös pienemmissä kunnissa.

Väestön ikääntyminen, huoltosuhteen heikkeneminen ja syntyvien lasten määrän vähentyminen ovat valtakunnallisia ilmiötä, jotka koskettavat myös Mäntsälää.

Ikäihmisten liikkumiseen, digiosallisuuteen, syrjäytymisen ehkäisyyn osallisuuden lisäämiseen sekä turvallisuuteen panostettiin kunnan seniorityöllä yhteistyössä kunnan eri palvelualueiden, seurakunnan ja yhdistysten kanssa. Valtaosa ikäihmisistä asuu omassa kodissa. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä on saatu kääntymään laskuun. Liikkumis- ja liikenneympäristön turvallisuutta ja esteettömyyttä parannettiin monilla keinoilla.

7.3 Hyvinvointityön jatkokehitys

Hyvinvointisuunnitelman toteuttamisella kunnassa on laajasti ja läpileikkaavasti edistetty kaikenikäisten kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia erityisryhmät huomioiden. Kuntalaisten liikkumisen lisääminen, digiosallisuuden vahvistaminen, syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen sekä arjen turvallisuuden edistäminen vaativat pitkäjänteistä työtä, ja ne ovat myös tulevana vuosina ajankohtaisia. Näihin painopisteisiin panostamalla vahvistetaan samalla myös kuntalaisten mielen hyvinvointia.

Hyvinvointityön koordinoitua ja tiedolla johtamista vahvistetaan edelleen kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kunnassa hyvinvointisuunnitelman toteuttaminen on näkynyt vahvasti arjen työssä eri palvelualueilla, ja myös tulevaa hyvinvointisuunnitelmaa tullaan aktiivisesti jalkauttamaan käytännön toimintaan. Vaikutusten ennakoarvioinnille tulisi kuntaan luoda yhteiset käytännöt ja prosessit päätöksentekoon. Kunnassa seurataan valtakunnallisia ohjelmia ja strategioita sekä valtakunnallisia ilmiöitä, ja niitä huomioidaan tulevaa hyvinvointisuunnitelmaa valmisteltaessa.

Kuntaan on erityisen tärkeä luoda raamit tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi valmistelemalla lakisäätöinen koko kuntaa koskeva toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Kunnassa panostetaan siihen, että Mäntsälä olisi turvallinen ja parhain arjen paikkakunta kaikille riippumatta esimerkiksi taustasta, sukupuolesta, iästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, alkuperästä, vammaisuudesta tai muusta henkilöön liittyvästä asiasta.

Kunnassa on jatkossakin tärkeää tarjota ja mahdollistaa nuorille mieluisia tiloja ja tekemistä, ja lisätä turvallisten aikuisten läsnäoloa ja puuttumista kiusaamiseen ja häiriökäyttäytymiseen. Lapsia ja nuoria kannustetaan kouluruokailuun osallistumiseen, ja heidän hyvinvointiaan edistetään myös muun muassa kulttuurikasvatussuunnitelmien toimenpiteillä sekä mahdollistamalla lasten toiveiden mukaisia harrastusryhmiä Harrastamisen Mäntsälän mallin mukaisesti. Kunnassa edistetään kokonaisvaltaisesti lasten oikeuksia Lapsiystävällinen kunta -mallia toteuttamalla.

Elinympäristöä tulee kehittää edelleen kaikenikäisten liikkumista lisääväksi ja hyvinvointia tukeväksi, sekä varmistaa liikkumis- ja liikenneympäristön esteettömyys ja turvallisuus. Kunnassa olisi hyvä luoda mielenterveyden edistämisen tilannekuva. Työikäisen väestön työ- ja toimintakyvyn edistämiseksi hyvinvointialueen vastuulla olevien työttömien terveystarkastusten pääsyyn parantamisella sekä yleisesti mielenterveysosaamisen ja itsetuhoisten ajatusten puheeksi ottamisen vahvistamisella sosiaali- ja terveystieteissä on

myös keskeinen rooli. Työikäinen väestön hyvinvointiin ja osallisuuteen tulee panostaa eri toimijoiden yhteistyönä.

Ikäihmiset ovat tärkeä voimavara kunnassa. Ikääntyvän väestön hyvinvointiin ja osallisuuteen lisättyjä panostuksia, kuten kohtaamispaikkatoimintaa ja etsivää vanhustyötä olisi tarpeen jatkaa.

Kunnassa tehtävällä monikanavaisella viestinnällä ja tiedottamisella on myös keskeinen rooli kunnan laajassa hyvinvointityössä. Viestinnän kehittämistä eri palvelualueilla jatketaan, ja kunnassa tiedotetaan jatkossakin aktiivisesti ja innostavasti kunnan palveluista, päätöksenteosta, tapahtumista, vaikuttamismahdollisuuksista ja muista ajankohtaisista kuntalaisia koskettavista asioista.

Kunnan ennaltaehkäisevää toimintaa ja hyvinvointia tukevia palveluja on tarpeen pitää yllä, ja siihen tulee käyttää riittävästi resursseja. Hyvinvointityön prosesseja ja yhteistyötä on tärkeä edelleen tehostaa. Lähitulevaisuudessa entistäkin tiiviimpi yhteistyö Keusoten ja alueen kuntien, järjestökentän ja muiden toimijoiden kanssa, sekä myös kunnan ja alueellisten hyvinvointisuunnitelmien yhteensovittaminen on entistä tärkeämpää. Ensi vuodesta alkaen myös hyvinvointialueille tulee käyttöön oma hyte-kerroin ja sitä myöden niille myönnetään valtionavustusosuutta hyte-työstä. Kunnan ja hyvinvointialueen hyte-kertoimet risteävät monin paikoin kannustaen yhdyspintatyöhön vielä aikaisempaa vahvemmin.

Hyvinvointikertomuksen toteutus ja hyväksyminen

Hyvinvointikertomuksen käytännön toteutuksesta ovat vastanneet hyvinvointipäällikkö Vuokko Leirimaa ja hyvinvointi- ja yhteisökoordinaattori Jasmin Airinen. Hyvinvointikertomusta valmisteltiin ja käsiteltiin kunnan hyte-työryhmässä.

Hyvinvointikertomuksen hyväksyminen:

Hyvinvointilautakunta 22.4.2025

Kunnanhallitus 12.5.2025

Kunnanvaltuusto 26.5.2025

8 Liitteet

Liite 1. Prosessi-indikaattorien tulokset Mäntsälässä ajalta 2021–2024.

Prosessi-indikaattorit, Mäntsälä	2024	2023	2022	2021
Kuntajohto				
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista	100	100	100	100
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	100	100	100	100
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	100	100	0	0
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	100	100	-
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	100	0	0
Liikunta				
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	100	-	0	-
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	-	100	-
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	-	100	-
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin	0	-	100	-
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	-	100	-
Peruskoulut				
Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein	-	93	-	97
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	-	62	-	85
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	-	60	-	77
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä*	-	17	-	89
Kulttuuri				
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	0	0	0

*Kulttuurin, kuntajohdon ja peruskoulujen TEAviisarin tiedonkeruut parittomina vuosina, liikunnan tiedonkeruu parillisina vuosina.

Liite 2. Tulosindikaattoreiden tulokset Mäntsälässä ajalta 2021–2024. Osasta indikaattoreista tietoja saadaan joka toinen vuosi.

Tulosindikaattorit, skaalattu	2024	2023	2022	2021
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. lk oppilaista	55 (-)	55 (29,8 %)	32 (-)	32 (27,3 %)
Ylipaino, % 8. ja 9. lk oppilaista	56 (-)	56 (15,0 %)	54 (-)	54 (20,7 %)
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-v., % vastaavanikäisestä väestöstä	47 (-)	57 (8,1 %)	64 (8,3 %)	52 (7,7 %)
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	14 (-)	50 (1,2)	58 (1,0)	26 (1,1)
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	40 (-)	44 (5,4)	54 (5,5)	41 (5,7)
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavanikäistä	54 (-)	52 (243,6)	35 (366,4)	100 (270,7)